ԵՐԵՍՈՒՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5. Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Տպարանի տէլէֆօն № 67.

ՄՇԱԿ
(39-ՐԴ ՏԱՐԻ)
Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ". TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK".

Յուլիսի 1-ից մինչեւ տարվայ վերջը 6 րուբլի:
Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն եւ 40 կ. նամականիշ։ ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ եւ 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ։

Յայտարարութիւնների համար պիտի վճարել. I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կոպ., IV երեսի վրա—10 կոպ.։
Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К-о, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.
ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԵ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 1-ԻՑ ԲԱՑՎՈՒՄ ԵՆ
Կովկասեան Ֆրէբէլեան Դաստիարակչական
(ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՎ)
ՏԵՍ 4-րդ ԵՐԵՍ
(Կ.) առ. 623. 6—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ
ԱՄԱՌԱՅԻՆ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆ
ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐ
ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐԵՐԸ—սիմֆօնիական լարանուագախումբ և պարեր։
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕՐԵՐԸ—սազանդարներ։
ՇԱԲԱԹ ՕՐԵՐԸ—սիմֆօնիական լարանուագախումբ։
ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ—սինէմատօգրաֆ, սազանդարներ։
Հիւրերը, համաձայն ընդհանուր հիմունքների, մուտքի համար վճարում են—տղամարդիկ 1 ռուբ., կանայք 50 կ., ուսանողները 25 կոպ.։
Երեկոյթների սկիզբը երեկ. ժամը 9-ին։
Երկուշաբթի և ուրբաթ օրերը Մանկական Երեկոյթներ։ Թոյլատրվում են պ. պ. անդամների և կանդիդատների երեխաները երեկոյեան ժամը 6—8-ը։
(Կ.) 659. 0—3

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՒՆ
ԶՈՒԲԱԼՕՎԻ ԱՆՈՒԱՆ
ԺՈՂՈՎՐԴ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆ. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՂ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍԵԿՑԻԱ.
Այսօր, կիրակի, յուլիսի 3-ին
Հայոց Դրամ. Ընկ. Թատերասէրների խումբը Մասնակցութեամբ դերասանների
Կը ներկայացնէ առաջին անգամ Ժողովրդական Տան բեմի վրա—ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆԻ
ԷԼԻ ՄԷԿ ԶՈՀ
Կօմէդիա 5 գործողութեամբ
Մասնակցում են՝ տ. Բէգփչեան-Օհանեան, օր. օր. Թարխանեան, Ժամհրն, Խանդանեան, պ. պ. Գաւրօշ, Գրիգորեան, Սաֆարեան, Տէր-Առաքելեան, Տէր-Գրիգորեան, Փիրումեան և ուրիշն.։
Սկիզբն է երեկոյեան ժամը ճիշդ 8½-ին։
Տեղերի գները 5-ից մինչև 50 կոպ.։
Հերթ. կարգադրիչ՝ պ. Սարեան
704. 1—1

ФАБРИКИ А. ЭНФІАДЖІАНЦА
ПАПИРОСЫ „ИНТЕЛЛИГЕНТНЫЯ"
ЦѢНА 25 шт. 15 к. 10 ш. 6 к. 100 ш. 60 к.
100—7 662.

ПАПИРОСЫ ЛЕВЪ 20 шт. 5 коп.
ФАБРИКИ А. ЭНФІАДЖІАНЦА
առ.

ПАПИРОСЫ ЭКСТРА
15 шт. 6 коп.
ФАБРИКИ А. ЭНФІАДЖІАНЦА
(Ն. Հ. Կ.)

ԲԺԻՇԿ
Ռ. Ս. ԴԱՒԹԵԱՆՑ
Ներքին եւ ջղային հիւանդութիւնների
Ընդունելութիւնը (ցերեկվայ ժամը 12—1.
ամեն օր (երեկոյեան ժամը 5—7.
Հասցէն՝ Կօչուբէեվսկայա փող. № 22.
Եվգավէտինսկայա փողոցից՝ № 44 տան անկիւն։
(Ն. Հ. Կ.) առ. 243. 100—37

ДЕШЕВО ОБОИ
ФАБР. СКЛАДЪ МАНГИКІАНА
ПУШКИНСКАЯ № 7.
(Ն.Հ.Կ.) առ. 283. 50—36

ԵՐԿԱՐԱՏԵՒ (хроническій) փորկապութեան բժշկութեան համար հարկաւոր է միայն, որպէսզի ընտրած միջոցը առաջ չը բերէ գրգռում և բարեբար կերպով ներգործէ մինչև իսկ նրա երկարատև գործածութեան ժամանակ։ ՖՐԱՆՑ-ԻՕՍԻՖԻ խակական դառն Ջուրը վաղուց արդէն ճանաչված է իբրև բուժիչ միջոց, որը և փաստօրէն համապատասխանում է այս պահանջին։ «ՖՐԱՆՑ-ԻՕՍԻՖԻ Ջուրը—գրում է Բերլինից գաղտնի խորհրդական պրոֆ. ՍԵՆԱՏՕՐԸ,—հէշտ ունեցել է իր ներգործութիւնը»։
(M. 199743) 503. 1—1

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԶԲՕՍԱՆՔՆԵՐ

Ոչ մի տարի հայ դպրոցականները այնքան ամառային կրթական զբօսանքներ չեն կատարել, որքան այս տարի։

Աշակերտական զբօսանքները սկսում են կամաց-կամաց սովորութիւն դառնալ և մտնել կրթական սիստեմի մէջ։

Աշակերտ-աշակերտուհի գրաւվում և յափշտակվում են կրթական զբօսանքներից և ստանալով բազմաթիւ տպաւորութիւններ ընտելանում են գնահատել և սիրել երկրի բնութիւնը, զարգացնել դիտելու ընդունակութիւնը և կատարել համեմատական ուսումնասիրութիւններ։

Մեր ժողոված տեղեկութիւններից գիտենք, որ դպրոցական զբօսանքներից մի քանիսը կազմակերպված են եղել բաւարար կերպով և ունեցել են թէ կրթական նշանակութիւն և թէ գեղեցիկ զուարճութեան արժանիք։ Բայց յայտնի են մեզ և այնպիսի զբօսանքներ, որոնք վատ են կազմակերպված եղել և չեն տուել այն հետևանքները, որ նրանցից կարելի էր սպասել։

Դպրոցական զբօսանքները պահանջում են խելացի և հմուտ ղեկավարութիւն, որպէսզի հասնեն իրանց նպատակին։

Ղեկավարը պէտք է կարողանայ հաղորդել աշակերտներին այն տեղեկութիւնները, որոնք կարևոր են ճանապարհորդութիւնը ուսանելի դարձնելու։ Նա պէտք է ընդունակ լինի հրաւիրել զբօսնողների ուշադրութիւնը երկրի և իրերի վրա, զարգացնի դիտողութիւններ կատարելու ունակութիւնները և միևնոյն ժամանակ չը յոգնեցնի պատանի ճանապարհորդներին աւելորդ պահանջկոտութեամբ, այլ աշխատի տալ նրանց իսկական զուարճութիւն։

Աչքի առաջ ունենալով, որ դպրոցական զբօսանքները սկսում են ընդարձակ նշանակութիւն ստանալ, ցանկալի է, որ նրանց կազմակերպութիւնը դառնայ նիւթ՝ գործին տեղեակ անձերի քննութեան։

Եթէ մի յատուկ խորհրդակցութիւն, բաղկացած այն անձերից, որոնք ունեցել են փորձ՝ զբօսանքներ կատարելու գործում, քննութեան ենթարկէր կազմակերպչական խնդիրը, նա, անշուշտ, կը պարզէր շատ հետաքրքրական կողմեր, հանդէս կը բերէր աշակերտական խմբեր կազմելու, ճանապարհորդութիւններ կատարելու, ուղեցոյցներ կազմելու մանրամասնութիւնները։

Այդ խնդիրը կարող էր մշակվել մեր մանկավարժական մարմինների ձեռքով առաջիկայ ձմեռվայ ընթացքում, որպէսզի գոնէ այսուհետև կրթական զբօսանքները աւելի բաւարար եղանակով կազմակերպված լինեն, քան այդ եղել է մինչև այժմ։

Ս. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

1 յուլիսի

Պետերբուրգ.—Այսօր, Մեծ Իշխանուհի Ալեքսանդրա Իօսիֆօվնայի մահվան 9-րդ օրը, Պետրոս-Պօղոս տաճարում կատարվեց հոգեհանգիստ Բարձրագոյն ներկայութեամբ։

—

Լօնդօն.—Անգլօ-եապօնական համաձայնութեան վերաքննութիւնը ստորագրվեց Լօնդօնում և պարունակում է հետևեալ լրացուցիչ յօդուածը. «Եթէ կողմերից մինը պայմանագիր կապէ միջնորդ դատարանի մասին մի երրորդ պետութեան հետ, այն դէպքում ներկայ համաձայնութեան որոշումներից և ոչ մինը չը պէտք է այդ կողմի վրա պարտականութիւն դնէ կռիւ մղել այն պետութեան դէմ, որի հետ գոյութիւն ունի այդ տեսակ պայմանագիր»։ Համաձայնութեան մէջ մի կէտ ևս կայ, որով Կորէան ճանաչվում է Եապօնիայի հովանաւորութեան ներքոյ։

—

Բելգրադ.—Ռուս պատգամաւորների հանդէս գալը ուժեղ տպաւորութիւն գործեց տեղիս հասարակութեան վրա։ Զանազան շրջանների ականաւոր գործիչները միջոցներ են որոնում ապացուցել, թէ նրանք չեն հաւանում լեհ Ստասեակի երեկվայ վարմունքները, և հաստատել, որ սերբ ժողովուրդը եղբայրական սիրով և անձնուիրութեամբ է միացած Ռուսաստանի հետ»։

Համագումարի անդամները շարունակում մեկնեցին դիտելու «Երկաթէ Դռները»։ Ռուս պատգամաւորները հրաժարվեցին։

Ռուս պատգամաւորները համայնքի նախագահին յայտարարութիւն ներկայացրին յունիսի 30-ի խնճոյքին տեղի ունեցած միջադէպի առիթով։ Նկարագրելով դէպքերի ընթացքը, պատգամաւորները մատնանշում են, որ քանի իրանց ազգային արժանապատւութիւնը վիրաւորված են տեսնում, նրանք հնարաւոր չը համարեցին այլ ևս մնալ այդ տեսակ ժողովում։

Պետր Թագաւորն այցելեց համասլաւօնական մամուլի ցուցահանդէսը։ Ռուսաց բաժնում բացատրութիւններ էր տալիս Բաշմակովը։ Երեք օրվայ մէջ ռուսական բաժանմունքն այցելել են 6,000-ից աւելի մարդ։

—

Լօնդօն.—Լորդերի պալատը վերջացրեց պարլամենտական օրինագծի ընթերցումը։ Սպասում են, որ Ասկվիթը կառաջարկէ մերժել բոլոր լրացումները։

—

Էլկասար.—Ֆրանսիական հիւպատոսի սպասաւորը ձերբակալվեց հիւպատոսարանի հինգ դռան առաջ և տարվեց սպանական բանակը։ Հիւպատոսն անկարող եղաւ ազատել տալ նրան։

—

Սան-Սեբաստիան.—Արտաքին գործերի մինիստրը յայտնեց ժուրնալիստներին, որ կառավարութիւնը բոլոր միջոցներով կը ջանայ պաշտպանելու Սպանիայի շահերը և իրաւունքները, գանգատվեց ֆրանսիական մամուլի դէմ, որ աղաւաղում է ֆրանս-սպանական միջադէպին վերաբերող փաստերը։

—

Պրագա.—Կլօֆաչի օրգան «Ջեսկէ-Սլօվօ» հաղորդում է, որ Արևելեան Գալիցիայի ռուսական ազգային կազմակերպութեան պատգամաւորներ Մարկովը և Կուրբլօվիչը յայտնել են, որ իրանք մտել են չեխական ազգային սօցիալիստական ակումբի մէջ։

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

1 յուլիսի

Պարիզ.—Յունիսի 30-ին մի քանի թաղերում ընդհարումներ եղան գործադուլ բանուորների և ոստիկանութեան միջև. 17 ոստիկաններ վիրաւորվեցին. մի քանի գործադուլարարներ կալանաւորվեցին։

Ազգային տօնի առիթով Նախագահի, բոլոր մինիստրների և դիպլոմատիական մարմնի ներկայութեամբ կայացաւ զօրահանդէս Լօնգշանի դաշտում։ Երբ Նախագահը պալատ էր վերադառնում, Կամլօ-Դիւ-Ռուա խումբը ցոյց կազմեց։ Տեղի ունեցաւ իւրարանցում ցուցարարների դէմ եղած բազմութեան մէջ։ Կատարվեցին բազմաթիւ ձերբակալումներ։

—

Սարագօսա. — Սկսվեց ընդհանուր գործադուլ։ Քաղաքում առ այժմ հանգիստ է։

—

Լօնդօն.—Սօուտշիլդսից հաղորդում են, որ նաւաստիների միութեան գործադուլային կօմիտէն որոշել է, որ նաւաստիների գործադուլը հիւսիս-արևելեան ափում կը շարունակվի այնքան, մինչև որ նաւատէրերը կը հրաւիրեն նաւաստիների ներկայացուցիչներին միացեալ խորհրդակցութեան համար։ Գործադուլին մասնակցում են 30,000 մարդ։

—

Սարագօսա.—Գործադուլարարների և ոստիկանութեան միջև տեղի ունեցաւ լուրջ ընդհարում։ Եղաւ հրացանաձգութիւն։ Կան շատ վիրաւորներ։ Սպասվում է, որ յայտարարվի պատերազմական դրութիւն։

ԲՈՒԼՂԱՐԻԱՅՈՒՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

1 յուլիսի

Տըրնօվօ.—Երեկոյեան նիստ։ Ժամը 3-ից մինչև երեկոյ խօսեց հողատէր Ստրաշիմիրօվը, յարձակվելով անձնական րէժիմի վրա և ապացուցելով դինաստական քաղաքականութեան վնասն ու վտանգը, որին զոհաբերվում է, նրա կարծիքով, Մակէդօնիան. 17-րդ յօդուածը կաւելացնէ բուլղարական արտաքին քաղաքականութեան պակասութիւնները և նրա դէմ կը գրգռէ հարևան պետութիւններին։

Ստրաշիմիրօվից յետոյ վիճաբանութիւններին վերջ դրին։ Հանդէս է գալիս մասնաժողովի քարտուղար Բուրօվը, հերքում և մատնանշում է, թէ 17-րդ յօդուածը աւելացնում է ոչ թէ միապետի, այլ Բուլղարիայի իրաւունքները, և կառավարութեանը տալիս է արտաքին քաղաքականութիւնը ղեկավարելու համար այնպիսի միջոց, որպիսին յատուկ է ամեն մի ազատ պետութեան։ Մինիստր Տօդօրօվը հակիրճ, սակայն ուժեղ ճառով մատնանիշ եղաւ գաղտնի պայմանագրերի անհրաժեշտութեան վրա, որոնք կարող են հայրենիքին միայն օգուտ բերել։

Քուէարկութեամբ 17-րդ յօդուածը ընդունվում է հետևեալ խմբագրութեամբ. «Կառավարութիւնը թագաւորի անունից բանակցութիւններ է վարում և ուրիշ պետութիւնների հետ կապում է պայմանագրեր, որոնց հաստատում է թագաւորը։ Պայմանագրերը հաղորդվում են ազգային ժողովին, եթէ այդ թոյլ են տալիս պետութեան շահերը»։

Ապա ազգային ժողովը ընդունեց սահմանադրութեան 19-րդ յօդուածի փոփոխութիւնը. եթէ թագաւորը ժամանակաւորապէս բացակայում է Բուլղարիայից, նրան փոխարինում է մինիստրների խորհուրդը, որի մասին յայտարարվում է «Դէրժավնի Վէստնիկում», իսկ ժողովրդական հրովարտակները վերացվում են։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԲԱԼԿԱՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

1 յուլիսի

Վիէննա.—«Րէյխս-Պօստը» խստագոյնս յարձակվում է Էրենտալի վրա, մեղադրելով նրան որ սառնասիրտ է այն ժամանակ, երբ ասիական հորդաները ոչնչացնում են Հիւսիսային Ալբանիայի կաթօլիկ ցեղերին։

«Նէյէ-Ֆրէյէ-Պրէսէին» հաղորդում են Կ. Պօլսից, որ, լուրերի համաձայն, զօրահրամանատար Տուրգութ փաշան յետ է կանչվել։ Յուլիսի 2-ին Ալբանիա է մեկնելու Էսադ փաշան։

—

Կ. Պօլիս.—Բ. Դրանը ուղղած յուշագրերի մէջ տիեզերական պատրիարքը և բուլղարական էկզարխը դարձեալ մատնանշում են Մակեդօնիայում ապրող քրիստոնեաների ծանր դրութեան վրա, որոնք սոսկալի տանջանքներ են կրում հրոսակախմբերի գործողութիւններից։

Ջէքի-բէյի սպանութեան գործի քննութիւնը պարզեց, որ մարդասպանները անձնական թշնամութիւն չէին տածում դէպի սպանվածը, նոյն իսկ ծանօթ չէին նրա հետ, այլ ճանաչում էին իբրև «Ջէրախ» լրագրի հիմնադիր և խմբագիր։

—

Բուդապէշտ.—«Պեստ.-Լլօյդը», քննելով Չէրնօգօրիայի դիպլօմատիական միջամտութիւնը ալբանական միջադէպի մէջ, յայտարարում է, որ Չէրնօգօրիան մտադիր է խանգարել թիւրքերի և ալբանների հաշտութեանը, որպէսզի ալբաններին դժբաղդութեան մէջ ձգէ։

ՎՈՍՓՈՐԻ ԱՓԵՐԷՆ

Պատերազմի երկիւղ

Կ. Պօլիս, 22 յունիս

Ալբանական խնդիրը կարգադրելու համար եղած բոլոր զոհողութիւնները, ջանադրութիւնները անօգուտ անցան։ Ալբանացիք օսմանեան կառավարութեան չեն հաւատար և ապահովութիւն կուզեն։ Օսմանեան կառավարութիւնը, որ արդէն իր խոստումները գործադրելու բնաւ մտադիր չէ, չի կրնար տալ այն ապահովութիւնը և կուզէ, որ մալիսօրները զինաթափ ըլլան միայն իր խօսքին հաւատալով, յետոյ զանոնք չարաչար պատժելու համար։

Զէնք կրելու ազատութիւնը պահելու պայմանը, որ ամենէն մեծ ապահովութիւնը կրնայ համարուիլ մալիսօրներու համար, ամենէն աւելի դժուար կուգայ ընդունիլ Բ. Դրան, զի խարէութեան մէջ թրծուած մեր դիւանագէտները բնաւ լրջօրէն ու անկեղծօրէն Ալբանիոյ մէջ բարենորոգումներ ընելու մտադիր չեն։ Եթէ ալբանացիք պահեն իրենց զէնք կրելու ազատութիւնը, առաջիկայ ապստամբութիւնը շատ դիւրին պիտի ըլլայ, և սակա է որ գործին չի գար Թիւրք կառավարութեան, որ կուզէ ամեն բանէ առաջ յաջորդ ապստամբութիւններն անկարելիութեան մատնել։

Այս վիճակին մէջ ապստամբութեան շարունակութիւնը անխուսափելի կը դառնայ և որչափ ատեն որ զինուորական այսքան մեծ ուժեր համախմբուին և գործեն Չէրնօգօրիայի սահմանագլուխին վրայ, պատերազմի մը հաւանականութիւնը կայ և կը մնայ։ Վերջին օրերս այդ երկիւղը աւելի շատցաւ, զի, ինչպէս կը հաստատուի առնուած տեղեկութեանց համաձայն, Չէրնօգօրիա կազմ ու պատրաստ է պատերազմի համար, և Թիւրքիա ալ նոյնպէս լարուած ու սպառազէն դրութեան մէջ։

Հակառակ թիւրք ազգայնական մամուլի պոռչտուքներուն և յարուցած աղմուկին, պատերազմի հաւանականութիւնը թիւրք լրջամիտ դասակարգին մէջ սոսկմամբ կը դիտուի։

Անցեալին տխուր փորձառութիւնը ոմանց համար շատ հրահանգիչ կերևայ և Չէրնօգօրիայի հետ պատերազմի մը սկզբնաւորութիւնը բալկանեան պետութեանց հաւաքական ուժին դէմ պայքարի մը առաջին ազդարար նշանը։

Դառնագոյն է մանաւանդ մտածել, թէ Չէրնօգօրիայի հետ պատերազմի մը լուրը որքան սրտապնդիչ բան մը պիտի ըլլայ Եմէնի մէջ պայքարող արաբներուն, Միջագետքի ապստամբ ցեղերուն և Հայաստանի քիւրդերուն, որոնք կրնան այս առիթէն օգտուելով կառավարութեան դէմ կանգնիլ։ Հաղորդակցութենէ այսքան զուրկ երկրի մը մէջ, որպէս է Թիւրքիան, իրարմէ այսքան հեռու վայրերու մէջ քանի մը պատերազմ միանգամայն մղել բաւական դժուար պիտի ըլլայ, և թերևս Թիւրքիոյ համար մեծագոյն սխալ մը։

Մարօկկոյի խնդրոյն համար Ֆրանս և գեր-

[illegible]

նուար զրկուեցաւ Եմէն վերջին երեք տարիներուն մէջ, և ասոնց քառորդն իսկ կը կարծեմ թէ ողջ չվերադարձաւ։ Կլիման արաբներու ամենէն հաւատարիմ և ամենէն մեծ զինակիցն է, որ իրենց սուրերէն աւելի հասկաքաղ կ'ընէ Թիւրք բանակին մէջ։

Եմէն կարդարացնէ ուրեմն դեռ իր «գերեզման Թիւրք բանակաց» կոչումը, և օսմանեան նոր կառավարութեան համար պարզապէս դատապարտելի է երկրին երիտասարդ ուժերուն գերեզմանը դարձնել երկիր մը, որ երբէք իրապէս ոչ մէկ ժամանակ օսմանեան երկիր եղած է և ոչ ալ ասկէ յետոյ կրնայ ըլլալ։ Աւելորդ ուժասպառութիւն մըն է, որ կը գործադրուի Եմէնի մէջ, և իրապէս դաւաճանութիւն մըն է հայրենիքին լաւ հասկցուած շահերուն դէմ՝ շարունակել պատերազմ մը և կռիւ մը, որ ոչ փառք մը, ոչ ուժ մը, ոչ օգուտ մը և ոչ ալ շահ մը կապահովէ երկրին։

Օսմանեան կառավարութեան համար Արաբիոյ ծովեզերքներուն գրաւումը բաւական պէտք էր համարուէր, և պէտք էր թողուլ, որ ներքին մասերը անկախօրէն՝ օսմանեան անուանական գերիշխանութեան տակ՝ ինքնօրէն և մանր իշխանութիւններով կառավարուին։ Առանց այս ելքը ընդունելու՝ Արաբիա միշտ աղէտ կը սպառնայ Թիւրքիոյ, և շատ հաւանական է, որ այս շարունակական գրգռութիւնը, որով իրարու դէմ կը լարուին արաբները և թիւրքերը, օր մը 70 միլիոնէն աւելի ստուար արաբ բնակչութիւնը մղէ միահամուռ գործունէութեան։

Այն օրը, որ ասանկ շարժում մը սկսի, այլ ևս օսմանեան պետութիւն գոյութիւն չունի։ Նշաններն արդէն շատ գէշ են։ Եմէնի արաբներէն յետոյ, հիմա Բաղդադի շրջանակին մէջ գտնուող Մունթէֆիքի արաբներն ալ օսմ. զինուորներուն ջարդ տուած են։ Միջագետքի և Սուրիոյ արաբներուն մէջ տեսնուած ռևէ հակաթիւրք շարժում պէտք է գիտնալ թէ ամենածանր կրնայ կշռել օսմ. կառավարութեան համար, որուն ապագան այդ շրջանակին մէջ է։

Եթէ արաբները մինչև հիմա իրենց պետութիւնը կը նկատեն օսմանեան կառավարութիւնը, և կամ եթէ իրարու հետ զօդուած չեն, գլխաւոր պատճառը այն է, որ տակաւին պէտք եղածին պէս չեն լուսաւորուած և ցեղային միութեան վրայ գաղափար չունին։

Սակայն արաբը ուշիմ ցեղն մըն է և անցեալ փառաւոր քաղաքակրթութիւն մը ունի։ Այդ անցեալը՝ զօդող և միաւորող կապն է։ Կը պակսի ազգային շարժումը, որ գրականութեամբ կ'ըլլայ և գաղափարի մարդոց առաջնորդութեան կը կարօտի։

Եգիպտոսի և Բէյրութի մէջ՝ իրապէս հակայ գրականութիւն մը մշակուիլ սկսած է արդէն, սակայն արաբերէնը բազմաթիւ գաւառաբարբառներու բաժնուած ըլլալով՝ այդ գրականութիւնը մատչելի չէ ամենուն առհասարակ, որով իր բուն դիտումին և նպատակին չի հասնիր։

Սակայն ժամանակը կրնայ հարթել այս դժուարութիւնը և գրականութեան ռամկացումը՝ այսօր բաժան-բաժան եղած ցեղը միաձոյլ զանգուած մը դարձնել։

Այն ատեն օսմ. կառավարութիւնը ինքնին արդէն արաբ կայսրութեան մը կրնայ վերածուիլ, առանց դժուարութեան։ Արաբը ծոյլ ու թոյլ ցեղ մը չէ, որպէս է թիւրքը։

Ժիր, գործունեայ և մանաւանդ արտակարգօրէն ուշիմ ժողովուրդ մըն է, որ կրնայ դարձեալ հասնիլ բարձրագոյն քաղաքակրթութեան, ինչպէս երբեմն հասած է։

Այս վտանգին առաջքը առնելու համար օսմ. կառավարութիւնը պէտք է հիմակուընէ կանխահոգ միջոցներով զինուի։ Հետևաբար պէտք է կրթական գետնի վրայ նպաստէ արաբներու զարգացման, օսմանեան հասարակաց հայրենիքին սէրը ներշնչելով անոր, մինչ դժբաղդաբար Եմէնի մէջ շարունակ անդադար կռուող օսմ. բանակները երկու ազգերը իրարու դէմ կը գրգռեն և ցեղային ատելութիւն առաջ կը բերեն։

Արաբը՝ թիւրքին սոսկում պիտի պատճառէ և բնական է թէ պիտի ատէ։ Եթէ քանի մը տարի ալ շարունակէ Արաբիոյ ապստամբութիւնը, թիւրք տուն մը չպիտի մնայ, որ Արաբիոյ անապատներուն մէջ կորուսած կտրիճ մը չունենայ։

Գոնէ արեան վրէժը ատելութեան առաջին հիմնաքարը պիտի ըլլայ, և արաբին ու թիւրքին թշնամութիւնը երբ ընդհանուր հանգամանք առնէ, օսմանեան պետութիւնը այլ ևս գոյութեան ամեն իրաւունք կը կորսնցնէ։ Մեր Բ. Դրան դիւանագէտները այնքան կարճատես են, որ գոնէ ապագայի այս տխուր հեռապատկերին առջև չեն թօթափեր իրենց կամաւոր կուրութիւնը և իրաւախոհ չեն ըլլար հեռաւոր Արաբիոյ մէջ, ուրկէ արդէն ոչինչ կը սպասեն։

Իրենց կարևորը Սուրիան և Միջագետքն է, և այդ տեղերն են, որ կը վտանգեն իրենք այս անխորհուրդ ու անհեռատես քաղաքականութեամբը։ Շառայլ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Թաւրիզ, 27 յունիսի

Շահսէվան ձիաւոր հրոսակախմբերը Թաւրիզի պարիսպներին են մօտեցել. Սարաբ և շրջակայքը մերկացնելուց յետոյ՝ Թաւրիզից 15 վերստ հեռաւորութեան վրա Վասմինջ և Մէմէդապատ գիւղերի տաւարներից ևս տարել են՝ ռուսաց հիւպատոսը իր կօզակներով ու ծառաներով Մէմէդապատում լինելով հանդերձ, որտեղ գտնվում է ռուսաց հիւպատոսարանի ամարանոցը։ Քաղաքի շրջակայքում նոյնպէս ձիաւորներ են երևացել։ Հաշւում են, որ 8—900 ձիաւորներ կան մօտիկ գիւղերի սահմաններում և անանպատիժ ու անգթաբար կողոպտում ու աւերում են։ Շահսէվանների նոր սկսած թալանն ու աւերածը հին ձևով չէ. հնում բաւականանում էին սոսկ կողոպտելով, այժմ կողոպտելուց բացի՝ այրում են և քանդում, ինչ որ կանգուն է մնացել։ Տեսնողներ են եղել, որ գիւղացուն պլոկելուց չը յագեցած՝ գեղջուկ երեխաների հագի կարմիր շապիկն անգամ հանել են։ Կառավարութեան միակ յոյսը Մարաղայի Շուջա-ուդ-Դօվլէն է, որին կարգադրել են նուաճել շահսէվաններին։ Նա թէև ընդունում է պատասխանատու գործը, բայց միևնոյն ժամանակ պահանջում է, որ՝ ինչպէս Եփրէմի զինուորներին էր վճարվում՝ իւրաքանչիւր ձիաւորին ամսական տրվի 24 թուման պարսից փող, բանկերից մէկից գանձելու պայմանով, և միանգամայն նոր ոյժ, թնդանօթ և և ռազմամթերք։ Դանդաղ բանակցութիւնների մէջ հրոսակներն աներկիւղ կատարում են իրանց չահատակութիւնները։ Հաւանական է, որ մթերքները նորից աւելի և աւելի թանգանան՝ ճանապարհների բացարձակ անապահովութեան պատճառով։ Կենտրոնի կառավարութեան ձեռք առած այլ միջոցներից ոչինչ յայտնի չէ մեզ՝ երկրի մէջ անդորրութեան վերահաստատման մասին։

Ճանապարհների անխուսափելի վտանգը ստիպել է ուղտապաններին և ջորեպաններին՝ թողնել վաճառականների ապրանքները զանազան անապահով վայրերում և փախչել։ Տիրում է վաճառականական խոշոր տագնապ. այդ պատճառով՝ պարսիկ վաճառականները դիմեցին նահանգական կառավարութեանը՝ պահանջելով ձիաւոր ժանդարմներ Թէհրան-Թաւրիզ խճուղու վրա եղող Միանայից և ուրիշ տեղերից ապրանքի հակերը ապահով բերել տալու համար։ Ճիշդ է, կառավարութեան ձիաւորները մինչև Վասմինջ գնացել են, բայց այնտեղից այլ ևս առաջ չեն գնացել ու յետ են դարձել Թաւրիզ, շատ հասկանալի է, թէ ինչու։

Երկու օր առաջ 50-ից աւելի վաճառականներ՝ միախորհուրդ հեռագրով դիմեցին Թէհրան, խնդրեցին ապահովութիւն և պատասխանի երեքօրեայ միջոց տուին. հակառակ դէպքում անդարձ որոշում են կայացրել դիմել օտար պետութիւնների դեսպաններին և ուզել դրութեան ապահովութիւն։ Տակաւին պատասխան չէ եկել։

Հացի վիճակը նոյնն է՝ քիչ և ստոր տեսակի։ Մի շաբաթ առաջ քաղաքի հացագործները միահամուռ դիմեցին քաղաքային վարչութեանը և պահանջեցին ցորեն՝ հացի համար։ Քաղաքային վարչութիւնը ցոյց տուեց դատական և նահանգական կառավարութիւնը. «եթէ նրանք ձեզ հացահատիկ չը կարողանան մատակարարել, փակեցէք ձեր գործարանները»։ Այժմ հարց է, թէ բազմամարդ Թաւրիզը, կարելի է ասել և ընդհանուր Ատրպատականը, հակայական չարիքների առաջ չը՞ կանգնել այս րոպէիս։

Յունիս ամսի սկիզբներում տեղացող առատ յորդառատ անձրևները կենդանացրին բուսականութիւնը. ցորենի բերքը՝ կարելի է ասել՝ շատ տեղերում վատ չէ. վտանգը միայն երկրում գոյութիւն ունեցող անապահովութեան մէջն է կայանում։ Սիփէհդարի Թէհրան վերադարձը յայտնի է արդէն։ Թէ ի՛նչ կերպարանք կունենան գործերը մայրաքաղաքում, յայտնի չէ. փաստն այն է, որ Պարսկաստանը օրէ-օր խրվում է անիշխանութեան և անյայտութեան մէջ։

Յունիսի 22-ին Ատրպատականի կենտր. ուսումնարանի V դասարանի աշակերտները, երկու ուսուցիչների առաջնորդութեամբ, դուրս եկան էկսկուրսիայի դէպի Կովկաս՝ Երևան, Թիֆլիս, Անի, Էջմիածին և այլն։ Ողջունում ենք Թաւրիզի համար առաջին այս փորձը. և լիայոյս ենք ծանօթանալ ազգային աշակերտների ունեցած տպաւորութիւններին, որոնք ստանալու են իրանց կատարած ուղևորութեան միջոցին։ Հայկազուն

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԱԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ ԳԻՒՂԵՐՈՒՄ

—

Մասնագէտների շրջանում կարծիք կայ, թէ գրքի և թերթերի միջոցով դժուար է գիւղատնտեսական գիտութիւններ ժողովրդականացնել, նրանց լայն տարածմանը օգնել։

Գուցէ շատ նեղ, մասնագիտական մտքով առած՝ դա և ճիշդ լինի, սակայն լայն մտքով այդ կասկածը չափազանցված է. դրան ապացոյց՝ երկու տարիներից ի վեր մեզնում հրատարակվող «Գիւղատնտես» շաբաթաթերթը, որը նկատ. շարժում, բուռն հետաքրքրութիւն մտցնելու մեր մինչև այդ մեռած, քնած գիւղատնտեսական կեանքի մէջ։

Մեր շրջագայութեան ժամանակ—Երևանի նահանգի հայ գիւղերում—մենք հազիւ պատահեցինք մի գիւղ, ուր այս կամ այն ինտելիգենտ համարվող գիւղացու տանը չը հանդիպէինք «Գիւղատնտես» թերթը։ Մեր արած հարց ու փորձից երևաց, որ շնորհիւ այդ թերթի արած պրոպագանդի՝ այժմ հայ գիւղացուն ծանօթ են էկկէրտի, Սակկի գութանները, երկաթի նոր ցաքանները, Սիմպլէքս գոտիչը, «Պլանէտ» անուանված միջնակներ մշակող մեքենաները, Վերմօրէլի սրսկիչ մեքենան, Պերֆէկտի սեպարատորը, լանքշան, իտալական ազնուացեղ հաւերը, գաղձ-պլաստի փեթակները, կարմիր սրջնուկը, վիկնի և սիզխոտի նշանակութիւնը, աշնան և գարնան շուտ ցելի արժէքը, բամբակի շարքացան մշակութեան առաւելութիւնները և այլն և այլն։ Այդ ուղղութեամբ պրոպագանդը առաջ է գնում ուժեղ կերպով և մեքենաներից շատերը գնվում են և մտնում հայ նահապետական գիւղացու տնտեսութեան մէջ։

Եւ մենք հաւատացած ենք, որ եթէ միևնոյն ժամանակ կազմվէին մեր կենտրոնական գիւղերում գիւղատնտեսական մեքենաների և գործիքների պահեստներ, լինէին ամեն մի գաւառում՝ գոնէ մի-մի հատ շրջիկ գիւղատնտեսներ, այն ժամանակ մեր գիւղը մի 10 տարվայ մէջ մեծ քայլերով առաջադիմած կը լինէր։

Մ. Մալխեանց

Աւան գիւղ.

ԵՐԿՍԵՌ ԾԽԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

Թադէոս Խզմալեանը՝ ասպարէզի վրա է դրել երկսեռ ծխական դպրոցների գոյութեան ծանրակշիռ հարցը, որ, յիրաւի, կարօտ է լուրջ և բազմակողմանի ուսումնասիրութեան։

Մենք բնական ենք համարում Խզմալեանի կոչն՝ ուղղված երկսեռ դպրոցներում պաշտօնավարող ուսուցիչ-ուսուցչուհիներին, որոնց դիտողութիւններն ու ցուցմունքներն արծարծված հարցի շուրջը՝ կարող են խոշոր դեր խաղալ սկզբունքային կէտերը լուսաբանելու տեսակէտից, որովհետև այդպիսով Խզմալեանը՝ որպէս թեմական տեսուչ, ձեռքի տակ ունենալով որոշ տուեալներ, հնարաւորութիւն կունենայ իր գործունէութիւնն աւելի արդիւնաւէտ դարձնելու։

Արդ, ի նկատի առնելով հրապարակ իջած հարցի լրջութիւնը, գալիս ենք արձագանք տալու Խզմալեանի կոչին և առաջ բերելու այն դիտողութիւնները, որ արել ենք երկսեռ դպրոցներում մեր չորս տարվայ պաշտօնավարելու ընթացքում։

Մենք կաշխատենք համառօտակի կանգ առնել այն հարցերի վրա, որոնք առաջադրված են Խզմալեանի կողմից։

1) Երկդասեան դպրոցների բարձր դասարաններում երկսեռ սաներ խառն նստացնելուն մենք համամիտ լինել չենք կարող այն տեսակէտից, որ վերջիններս արդէն արբունքի հասած են լինում (15—18 տարեկան) և որպէս այդպիսիք՝ աւելի միմեանցով են հետաքրքրվում, քան դասերով։ Յաճախ իրար վերաբերմամբ առաջացած խանդն այնատրիճան բուռն կերպով է արտայայտվում, որ քայքայման է ենթարկվում ողջ դասարանի համերաշխութիւնը։

Որպէսզի բարձր դասարաններում ևս սաներին խառն նստացնելու սիստեմը դրական հետևանքներ ունենայ, մեր կարծիքով, առաջին, ինչպէս նաև միւս բաժանմունքներն ընդունվող սաների համար պէտք է ընդունել տարիքի որոշ նորմա, որպէսզի մինչև բարձր դասարաններ հասնելն ընտելանան միմեանց և, որ գլխաւորն է, արբունքի հասած շրջանում՝ համաչափ տարիքով աւարտեն դպրոցը։ Սակայն յիշեալ մօմենտն անկարող է կիրարկվել մեր դպրոցներում՝ շնորհիւ տնտեսական ու տեխնիկական աննպաստ պայմանների, որով նախ ցանկալի նպատակին հասնել չենք կարող և երկրորդ՝ հէնց կրթական գործն է տուժում ընդհանրապէս։ Եւ, յիրաւի, ինչպէս կարող է երկսեռ դպրոցը իր նպատակին ծառայել, երբ 8 տարեկան աղջկայ կողքին նստած է լինում 13—14 տարեկան տղայ (սա արդէն ընդհանուր երևոյթ է գիւղերում, երբեմն էլ քաղաքներում)։

2) Դպրոցական և դասարանական կարգապահութեան խնդրում երկսեռ սիստեմը՝ մեր կարծիքով՝ այնքան էլ խոշոր դեր չէ կարող խաղալ։

Այստեղ արդէն յանձին սաների ընտանիքն է հանդէս գալիս ուրոյն գծերով, բազմազան չերտաւորմամբ։

Կարգապահութեան միակ ֆակտորն ընտանեկան դաստիարակութիւնն է, որի բացը տարաբաղդաբար խիստ զգալի է մեր դպրոցներում։ Այս դէպքում սեռերի փոխազդեցութիւնն արդէն անզօր է հանդիսանում։ Ի՞նչ ազդեցութիւն կարող է ունենալ դասարանի որևէ կրթված ընտանիքի աղջիկը միևնոյն դասատան այն աշակերտի վրա, որի հայրն ինքն է բացասական գծեր պատուաստում զաւակի մէջ՝ իր իսկ վարած կենցաղով։ Չէ՞ որ ընտանեկան կեանքի իւրաքանչիւր երևոյթը իր կնիքն է դրոշմում երեխայի, անգամ պատանու հոգեկան կեանքի վրա, լինի այդ՝ դրական թէ բացասական։ Այս դէպքում՝ ինչպէս կրթական, այնպէս էլ դաստիարակչական գործի ծանրութիւնն ընկնում է, այսպէս թէ այնպէս, ուսուցչի վրա։ Վերջինիս է վիճակված հանդէս գալ մանկավարժական ու գործնական բոլոր տուեալներով՝ արմատախիլ անելու այն յոռի ու վատ հակումները, որոնք մահաբեր թոյն են սրսկում դասարանում տեղաւորված սաների հոգու մէջ։

Դիտող ու խորագնին ուսուցչի համար իւրաքանչիւր սանը թարգման է հանդիսանում իր ընտանեկան կեանքի։ Առանձնապէս դաստիարակութիւն և բնաւորութիւն մշակելու գործում ընտանիքը մեծ դեր ունի կատարելու. բայց ի՞նչ կարող ենք պահանջել հայ ընտանիքից (այն ևս քաղաքացի ընտանիքից), երբ ինքը կարօտ է չիտակ դաստիարակութեան։

Եթէ այդպէս է, ապա ուրեմն երկսեռ սիստեմը հեռու է իր բարերար ազդեցութիւնն ունենալուց։

3) Սաների առաջադիմութեան գործում դպրոցի երկսեռ սիստեմի նշանակութիւնն աննշան է. առաջադիմութեան ամենամեծ գրաւականը՝ մեր տեսակէտով՝ ուսուցչի բարեխիղճ վերաբերմունքն է առ իր պարտականութիւնը։

Եթէ բացակայում է յիշեալ ֆակտորը, եթէ ուսուցիչը ապարդիւն կերպով մեռցնում է ժամերը, անկասկած է, որ առաջադիմութիւնը կը կաղայ՝ թէկուզ հէնց երկսեռ դպրոցում։

Ամենագլխաւորը պարտաճանաչութեան և բարեխղճութեան գիտակցութիւնն է, որ դպրոցի թէ դասարանի ընդհանուր առաջադիմութեան ազդակներից գերագոյնն է։

4) Տղայոց և աղջկանց մտաւոր ընդունակութեանց մէջ նկատվում է տարբերութիւն որոշ առարկաներում։ Տղայքն ընդհանրապէս աչքի են ընկնում մաթեմատիկայի և պատմական առարկաների մէջ, իսկ աղջկերքն առանձնապէս լեզուի ու արուեստների մէջ։ Պէտք է յիշել նաև, որ վերջիններս աւելի պարտաճանաչ են դէպ իրանց պարտականութիւնները և ճշտապահ, քան առաջինները։

5) Երկսեռ դպրոցների սաների մէջ մրցում նկատվում է միայն բարձր բաժանմունքներում. սակայն պէտք է ասած, որ շատ անգամ մրցման հետ միասին առաջ է գալիս սանի մէջ սնափառութիւն և եսամոլութիւն. այս դէպքում ուսուցչի միջամտութիւնն ու խրատները մեծ մասամբ ի դերև են ելնում, որովհետև դարձեալ ընտանեկան դաստիարակութեան մռայլ պատկերն է ցցվում մեր հանդէպ՝ իր վիրաւոր ու ցաւոտ գծերով։

6) Խառն սիստեմը հնարաւոր է պահել մինչև 5-րդ բաժանմունքն անգամ, եթէ միայն Ա. պատրաստականն ընդունվող սաների վերաբերմամբ ընդունվի տարիքի որոշ, պարտադիր նորմա, որով հետզհետէ կը վերանան մէջտեղից մի շարք դժուարութիւններ ու արգելքներ։

Մեր առարկութիւնից Թ. Խզմալեանը թերևս գայ այն եզրակացութեան, թէ մենք ընդհանրապէս դէմ ենք դպրոցների երկսեռ սիստեմին։ Բայց ո՛չ. պէտք է ասել, որ ես երկսեռ սիստեմի կողմնակիցներից եմ, որովհետև յիշածս թերութիւններից կողքին նկատել ենք որոշ առաւելութիւններ։ Նմանօրինակ խնդիրներում, յիրաւի, ակներև է փոխազդեցութեան նշանակութիւնը։ Մենք հաւատի ենք, որ միւս հարցերի պատասխանն ևս դրական կը լինի, եթէ հարկաւ տարիքի որոշ նորմա կիրառվի, որ կը գայ վերջ տալու միանգամ ընդմիշտ այն խոչընդոտներին, որոնցից տուժում է այսօր կրթական գործը մեծ չափով։ Գ. Մելոյեան

ՂԱԶԱՐՈՍ ԱՂԱՅԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

I

Խորին յարգանքս մեծ պատանու գերեզմանին

Ղազարոս Աղայեանի մահը մի անսպասելի հարուած էր, մի էլէքտրական հոսանք, մի կայծակ, որ ընկաւ՝ ցնցելու հայ ժողովրդի բոլոր խաւերն անխտիր։

Եւ այդ վշտոտ ցնցումը այնքան մաքուր էր, այնքան անկեղծ ու հեռու անձնականից ու կուսակցականից, որքան անկեղծ էր նա ինքը և որպիսին շատ քիչ կը պատահի ազգերի կեանքի մէջ։

Ընկաւ կաղնին, ընկաւ մանուկների բարեկամ, միշտ մաքուր ոգևորութեամբ ապրող Աղայեանը։ Ընկաւ նա, որը բացառիկ անկեղծութեամբ կապվել գիտէր այն բոլորի հետ, ինչ որ նրա կարծիքով օգտակար էր, ազնիւ և մաքուր։

Նրա խօսքի և գործի մէջ կեղծիք չը կար, նրա ոգևորութեան մէջ ցուցամոլութիւն չը կար, նրա վշտի և ձախորդութեան մէջ վհատութիւն, յուսահատութիւն չը կար։

Այդ մեր անզուգական գիւցազներգուն, ինքը մի գիւցազն էր, գիւցազների պարզութեամբ, միամտութեամբ և մաքրութեամբ։

Նա մեր իրականութեան ամփոփիչ հնչ[...]ն էր, ցոլացնող հայելին։

Ոչ ոք այնքան ուժեղ, զուտ պատանեկական ոյժով չէր վշտանում, չէր ուրախանում և չէր ոգևորվում մեր կեանքի վշտոտ, ուրախալի և ոգևորիչ մօմենտներին, որքան նա։

Յիշում էք նրան 94—95-ական թւականներին Սասունի դէպքերի ժամանակ. յիշում էք նրան մեր հալածանքի և նեղութեան օրերին. յիշում էք նրան 1905 թ. դէպքերի ժամանակ բանւորների թափօրներին և յետոյ։

Նա հայոց Պիէր Բեզուխովն էր, Տոլստոյի «Պատերազմ և Խաղաղութիւն» վէպի հերոսը, երբէք չը վհատվող, երբէք չընկճվող, թէև մաքուր ու զգայուն։

«Մարդուս բաղդն էլ սհա այսպէս պտըտվում է ջրաղացի պէս.
«Էսօր անհելի վիշապ ես,
«Էգուց ջաղացպան, Քեօռ-օղլի ջան,
«Վայ Քեօռ-օղլի ջան»։

Նա գիտէր, որ ոչ թէ մարդուս բաղդն է պտտվում, այլ ամբողջ ազգերի բաղդը։

Նրա ոչ միայն կատարած գործն ու ոգևորութիւնն էր մաքուր, այլ մաքուր էր և սխալանքը, և այս էր նրա բնաւորութեան անզուգական գիծը։ Այդ էր պատճառը, որ նա սխալանքով անգամ ընդունակ էր մարդկանց ոգևորելու, ուր մնաց նրա մանկավարժական, բանաստեղծական մեծ գործը։

Եւ այսօր մենք զրկվել ենք թէ վիշապ և թէ ջաղացպան Քեօռ-օղլիից և կանգնած ենք թարմ հողակոյտի առաջ, որի թողած բացը շատ երկար ժամանակ լցնող չը պէտք է ունենայ։

Խոնարհ ողջոյնս անգին շիրմիդ, խորին յարգանքս միշտ պատանի սրտիդ, թողած վաստակներիդ և նոյնիսկ սխալանքներիդ, որոնք նոյնքան մաքուր էին։

Կանցնեն դարեր, բայց միշտ բանուկ կը մնայ գերեզմանիդ ճանապարհը։

Նա ուխտատեղի կը լինի սերունդէ-սերունդ հայ ծնողների և մանուկների համար։ Սիրած մանուկները իրանց պարով պսակ կը հիւսեն արձանիդ շուրջը և ուրախ ճվլոցով կը կրկնեն «Թորոսի տղան» ու «Ճախարակը», «Տօրք Անգեղն» ու «Արեգնազանը»։

Խոնարհ յարգանքս և անկեղծ արցունքս թանգագին շիրմիդ, հաւիտ պատանի, մաքուր բարեկամս։ Գ. Մուրադեան

II

Մեծ կորուստի տպաւորութեան տակ

(Թռուցիկ յուշեր Ղ. Աղայեանի յիշատակին)

Ծանր գոյժի տպաւորութեան տակ՝ երբ առաջին յուզերս անցան*), այնուհետև վերականգնեցին յուշերը։

Վերյիշեցի երկու տարվայ մեր ընկերական գործունէութիւնը Շուշու օրիորդական և թեմական դպրոցում։

Երեսուն տարի առաջ էր և մեր յոգնաջան մանկավարժ Սեդր. Մանդինեանի տեսչութեան օրօք։

Երբ տեսուչը իր ամբողջ էութեամբ դպրոցների ներքին կեանքին էր նուիրված, հին և նոր դպրոցասարտներից խումբ կազմելով՝ թեմի համար ուսուցիչներ պատրաստելով էր զբաղված ազատ ժամերին, եթէ ոչ պաշտօնապէս, այլ իսկապէս արտաքին գործերի ղեկավարութիւնը գտնվում էր մեր Աղայեանի ապահով ձեռքերում։

Ուսուցչական խումբը այդ ժամանակ այլազան տարրերից կազմված և տարբեր ուղղութեամբ երկու հակառակ բանակների էր բաժանված։

Եւ երբ «հին տղերի» կողմից պայթում և պատառումը երբեմն սպառնական դիրք էր ընդունում, ահա, հէնց այդ ժամանակ դուք լսում էիք պարթև գերմիշ-ուսուցչի փրկարար ձայնը.

— Պարոններ, բաւական է, թողէք ձեր հին փեշակը, այդ տուն-տնաքանդ նախանձը. ժամանակ է խմբվել դպրոցի շուրջը, մտածել դպրոցի մանուկների համար... Ամօթ նրան, ով միայն իր կաշու համար կը մտածի...

Եւ ինքնուրոյն շեշտով այս և սրա նման խօսքերը թողնում էին իրանց բարերար ազդեցութիւնը, պարզելով դպրոցների կարևոր անդորրութիւնը։

Վնասակար ազդեցութիւնները չէզոքացնելու և ժողովրդի հետ անմիջական շփումներ ունենալու համար, կազմված ընտանեկան երեկոյթներում, թամադայական կատակներով բացատրողը, «գլխի ցողը» գլխաւորապէս մեր խմբի «Քեօռ-օղլին» էր։

Իսկ եթէ որևէ խնճոյքում, ուրախ հանդիսում, դպրոցների վրա քար ձգողների խմբից լսվէին կասկածելի ակնարկութիւններ, «մըթմըթոց», այն ժամանակ նա Զէնովի Օհանի ահեղագոչ ձայնով կոռոտար.

— Տղերք, խելօնք կացէք, սուս մի՛ք, թե քեոծին ներս պինդ ընք նստած... Իմացած ըլէք, վէր մոնք էլ Քարին տակին ընք մըծացել... Ղըեաններու տակի Հէնոնոտ[...]

*) Գրված և ուղարկված է «Աղբիւրի» «Յուշարձանի» համար։ Ց. Ա.

ընք նկալ… Ասում ըմ… խնկք օնեք, դինջ կացէք հա…

Միթէ բնաւորութեամբ մի տաք Ս. Հախումեան և սառը Գիլզատեան, իրար մէջ անբաւական, վիրաւորված՝ կարող էին ընդդէմ գնալ մեր Ղազարոսի հմայիչ ձայնին և կռւել։

Նրա գրաւիչ լեզուն էր, որ հիւսիսից նոր, թարմ պաշարով վերադարձած ոյժերին՝ Հ. Առաքելեանին, բժիշկ Մ. Սաստամեանին, Յովս. Բարսեղեանին (Օսնկին) համոզեց օրական մի քանի ժամեր նուիրվելու իրանց ծննդավայրի լուսաւորութեան գործին՝ դպրոցներին։

Յիշածներովս հանդերձ՝ սերտ կերպով շաղկապված խմբի մէջ կար մի հանգամանք, որը կարող էր սառնութեան առիթ տալ և բարեկամներին թշնամիներ դարձնել, բայց բարեբաղդաբար այդ չը պատահեց։

Կարելի է երևակայել, թէ սկզբունքային ինչ մարտ ու կռիւներ կարող էին տեղի ունենալ բնածին ինքնուրոյն-մանկավարժ Աղայեանի և զէնք ու զրահով զինված մանկավարժ Մանդինեանի և սրանց շրջապատող ու համակրողների մէջ։

Սակայն վիճելով, բորբոքվելով և միմեանց դէմ յարձակվելով, ինչպէս ճիշդ նկատել է Սալ-Մանը, պատերազմից յետոյ չէին երեւում թշնամիներ։

Ճիշդ է, մեր աչքերի առաջ կենդանի կերպով հանդէս էին գալիս մի կողմից «Բեռա-օղլին» իր երկայրի ահագին սրով՝ «զլինջով»։

Միւս կողմից Մանդինեան՝ նոր հնարած վառօդի, հրացանի և թնդանօթի ոյժերով։

Ճիշդ է, ակնյայտնի և մեծ էր առաջինի յուսահատութիւնը, երբ նրա գնդից վերջինի կողմն էին անցել Գաբրիէլ*) և Գրիգոր վարժապետները…

Բայց այդ վերջինը չէր ցանկանում, որ Բեռա-օղլին յուսահատ սուրը ծնկան վրա երկու կտորի բաժանելով՝ գէն ձգի, այլ գովելով նրա հերոսութիւնը՝ միայն գիտենալ էր պահանջում, թէ ո՛ւր պէտք է գործ դնել սուրը և ո՛ւր հրացանը։

Եւ այդ կռիւներում ստացած մեր թեթև վէրքերը ինչպէս շուտ բժշկվում, մոռացվում էին ընտանեկան մեր ժողովներում, երեկոյթներում, «Պեխի և Թթու» ջրերում մեր մշտական թամադայի աշխոյժ և զուարթ կառավարութեամբ։

Երանի այն օրերին։

Ամբողջ հոգովս ափսոսում եմ քեզ, նուիրական օրերի թանգագին ընկեր և թովիչ մանկավարժ։

Յակ. Խօջամիր

*) Մեր սաղանդաւոր հին Դուլքեխեանը։ Յ. Խ.

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Հոգեհանգիստ Ղ. Աղայեանի յիշատակին

Խանքենդ-ւեան, 27 յունիսի

Երէկ առաւօտ մեր եկեղեցում երկսեռ աշակերտների ներկայութեամբ կատարվեց հոգեհանգիստ Ղ. Աղայեանի յիշատակին։ Պատարագը վերջանալուց յետոյ, նախ քան հոգեհանգստեան կարգը սկսվելը, մեր ծխատէր Պետրոս ք. սրտառուչ քարոզ խօսեց։ Դիակալ սեղանի վրա դրված էր կենդանի ծաղիկներից հիւսված մի պսակ։ Ժողովուրդը հեռացաւ եկեղեցուց տխուր տպաւորութեան տակ։

Ա. Ս.

Ուրիշի հանգիստը խռովող քէֆչիներ

Նուխի, 29 յունիսի

Նուխին, որ 30—35,000 ազգաբնակութիւն ունեցող գաւառական քաղաք է, չունի և ոչ մի զբօսավայր, որտեղ ազատ ժամերին կարելի լինէր զբօսնել, ժամանակ անցկացնել։ Սակայն ունենք մի սար՝ հէնց քաղաքին կպած, որտեղ համարեա ամեն ամառ թէ ամարանոց եկողներից և թէ տեղացիներից՝ զանազան խմբերի բաժանված՝ երկու սեռից բաղկացած իրանց ինտելիգենտ համարող քէֆչիները իրանց ականջ ծակող նաղարա-զուռնայով կատարեալ պատուհաս են դարձել քաղաքիս ազգաբնակութեան գլխին։ Գիշերները շարունակ այդ «քէֆչիները», մինչև լոյս, գինու ազդեցութեան տակ, անվերջ փչելով նաղարա-զուռնայի ականջ խլացնող ձայնը՝ անհանգստացնում են խաղաղ ազգաբնակութեան հանգիստ քունը։ Բաւական է վերջապէս, ա՛յ քէֆչիներ, որչափ անքուն և անհանգիստ թողէք մեզ. խղճացէք վերջապէս մեզ և քիչ անհանգստացրէք ձեր ականջ խլացնող նաղարա-զուռնայով. կարծում ենք, որ քաղաքից դուրս շատ աւելի յարմար տեղեր կան, ուր դուք ձեր նաղարա-զուռնայով կարող էք ազատօրէն քէֆ անել։

Մ. Գէ-եան

Հացաբոյսը կարսի օրցանում

Ղզըլ-Ջախչախ, 30 յունիսի

Խոտի քաղը արդէն սկսված է։ Գիւղացիք այնքան գոհ չեն այս տարվանից։ Անձրևի երկար ժամանակ չը գալը վշտացնում է երկրագործներին։ Այս տարվայ խոտը կարճահասակ էր, դաշտերի ծաղիկները չորանալու վրա են, հացահատիկները նուազ են և թոյլ։ 25 օր է, ինչ անձրև ոչ մի կաթիլ չէ թափվել ծարաւ հողին։ Եթէ այսպէս շարունակվի, շուտով կը չորանան դաշտերը, որով և կը վերջանայ մեղուների բերքը։

Գ. Տէր-Ռուբինեան

ԳԱՒԱՌԻ ՔԱՀԱՆԱՆԵՐԸ

Որ գաւառական կամ գիւղական քահանաները ի պաշտօնէ չեն կանգնած իրանց կոչման բարձրութեան վրա, դա փաստ է։ Փաստ է և այն, որ փոխանակ խաղաղութիւն տարածելու ժողովրդի մէջ՝ նրանք աւելի են գայթակղեցնում գաւառի ժողովրդին։ Մանաւանդ այն շրջանների քահանաները, որոնք հեռու են հոգևոր իշխանութեան աչքից, աւելի խրոխտ համարձակութեամբ են կատարում իրանց սխրագործութիւնները։ Նրանցից մէկը պարապում է վաշխառութեամբ, միւսը պոռնկութեամբ, երրորդը անբարոյական բաներով է զբաղված, չորրորդը ինտիմ յարաբերութեան մէջ է իր հարևանի կամ ծխականի կնոջ հետ, հինգերորդը՝ մօլիքուլութեամբ է տարված, վեցերորդը՝ արբեցողութեամբ բռնված և այլն և այլն։ Հարիւրաւոր օրինակներից մենք բաւականանք մէկը միայն այստեղ բերելով՝ այդպիսի տէրտէրներին բնորոշելու համար։

Մի շաբաթ սրանից առաջ մօտակայ Ղըլըլաղ գիւղում մի երիտասարդ քահանայ—տէր-Ղևոնդ,—որի պապը նոյնիսկ այժմ քահանայ է (ծերացած), ինտիմ յարաբերութիւն ունենալով իր հարևան կնոջ հետ, չէ քաշվում նոյնիսկ օրը ցերեկով մտնել յիշեալ կնոջ տունը, որի ամուսինը գործով գտնվում է Բաթումում։ Այդ միջոցին գիւղի հրապարակում կանգնած են լինում մի խումբ մարդիկ, որոնցից մի-երկու երիտասարդներ վազ են տալիս և մտնում այն տունը, ուր գտնվում է տէր-Ղևոնդը։ Սկզբում նրան չեն գտնում տանը, իսկ տան տիրուհին խաբելով յայտնում է, որ իր մօտ մարդ չը կայ։ Բայց որոնելով, «հօդայում» գտնում են տէրտէրին կուչ եկած մի անկիւնում, որ յայտնում է, թէ «հաղորդ տալու համար է եկել»։ Սկսվում է կռիւ նրանց միջև. քաջ տէրտէրը դանակով վիրաւորում է իր հակառակորդներից մէկին և «հանգիստ խղճով» գնում իր գործին, անլուր հայհոյանքներ ուղղելով թէ նրանց և թէ գիւղականների հասցէին և զանազան փողոցային խօսքեր թափելով բանից, որ այստեղ տեղը չէ գրելու։

Պէտք նկատել, որ այդ բանը դեռ յանդգնում է կատարել այն գիւղի քահանան, որ 1—1¼ վերստ միայն հեռու է քաղաքից, և այդ՝ այն տէրտէրը, որը երկու մատը բարձրացրած եկեղեցու սեղանի վրայից քարոզում է «խաղաղութիւն ամենեցուն»։ Մի հարց. երբ այդ սխրագործութեան հեղինակը քաղաքին կից մի գիւղի քահանայ է, ապա ինչ կը լինի հեռաւոր անկիւնների կամ ծայրագաւառների տէրտէրների աբարմունքը։

Ինչպէս լսում ենք, Ղըլաղի հասարակութեան մեծամասնութիւնը (քանի որ փոքրամասնութիւնը անշուշտ կարող է քաջալերել այդպիսի սոսր արարք), դժգոհ՝ քահանայի այդ վարմունքից, գործը յանձնել է իշխանութեան։ Սակայն հոգևոր կառավարութիւնն էլ իր հերթին պէտք է լսէ ժողովրդի արդար բողոքը, քանի որ գաւառի տէրտէրները փոխանակ «խաղաղութիւն» պահպանելու ժողովրդի մէջ՝ իրանք են խռովութեան առիթ դառնում։

Անկասկած՝ եթէ մեր գաւառական հոգևորականութիւնը կամ գիւղի քահանաները աշխարհականներ լինէին, արդէն նրանք լցրած կը լինէին բանտերն իրանց լեգէօններով։ Բայց մեր գիւղական ազգաբնակութիւնը բնավ չունի թէ նրանց հալածելու և թէ նրանց անձնական պակասութիւնները երևան հանելու, ի նկատի առնելով որ տէրտէրին չէ կարելի դատել կամ մեղադրել*). միւս կողմից՝ երկիւղ են կրում, որ իրանց մեռելները կը մնան անթաղ, նորածինները՝ անկնունք, ամուսնացողները՝ անպսակ և այլն։ Բայց դա սխալ կարծիք է գիւղական հասարակութեան կողմից. մեղաւորին, յանցագործին պէտք է պատժել՝ աշխարհական լինի նա թէ հոգևորական։

Սուլէչ

Նոր-Բայազէտ, 13 յունիսի

*) Երևի վախենալով անաթեմայից՝ քահանաների կողմից արտայայտված։

ԱՄԱՌԱՆՈՑԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

II

Մեծ-Ղարաքիլիսա, 26 յունիսի

Ամարանոցաւորների կենտրոնատեղը և մտաւոր հոգեկան բաւականութիւն պատճառող միակ հիմնարկութիւնը տեղիս ակումբի ամառային շինութիւնն է, այսպէս կոչվող «Ռոտոնդան» է, ուր նուագում են զինուորական օրկեստրը և սազանդարներ։ Շաբաթը մի քանի անգամ տրվում են հասակաւորների ու փոքրերի համար պարերեկոյթներ, մի քանի երեկոյ նուիրված է հանրածանօթ լօտոյին, փափկասուն տիկինների և անհոգ օրիորդների ամենասիրելի խաղին։ Բացի այդ մի ամբողջ սենեակ յատկացված է բացառապէս թղթախաղութեան համար, որը սկսվում է ամեն օր առաւօտեան 8 ժամից և վերջանում է կէս գիշերից մի քանի ժամ անց։ Կանաչ սեղանի հաւատարիմ երկրպագուների թիւը քանի գնում շատանում է. խաղը մեծ թափով առաջ է տարվում, սատանում է սուր բնաւորութիւն, հրապարակ են գալիս խոշոր գումարներ… Օգախոխութեան ու կազդուրվելու կարօտ ամարանոցաւորը քրտնքակոխ ու լարված ուշադրութեամբ դատարկում է իր գրպանը և յուսահատ շտապում է իր բնակարանը։ Ինչո՞վ բացատրել այդ տեղը և միանգամայն վնասակար սովորութիւնը։ Չէ՞ որ ակումբի կանոնադրութիւնը ուղղակի արգելում է այդ ձևի թղթախաղութիւնը։ «Азартныя игры, возбраненныя закономъ, ни подъ какимъ видомъ не допускаются въ клубѣ»։ Ցանկալի է, որ աւագների խորհուրդը, կանոնադրութեան այս կէտը աչքի առաջ ունենալով, սուր թղթախաղութիւնը այդ հիմնարկութիւնից վերացնէր։

Թղթախաղը, ուր էլ տեղի ունենայ և ինչ նպատակի էլ ծառայի, մարդու վնասակար մոլորութիւններից մէկն է, որին հարկաւոր է միացած ոյժերով հալածել բոլոր հիմնարկութիւններից։

Թղթամոլութիւնը հոգեկան բաւականութիւն չէ. նա միայն բացասական քայքայիչ ազդեցութիւն է թողնում իր երկրպագուների հոգու և մանաւանդ գրպանի վրա։

Միակ համակրելի և օգտակար տեղը ընթերցարանն է, ուր ստացվում են հայերէն ու ռուսերէն օրաթերթեր, շաբաթաթերթեր, ամսագրեր և այլն։

Ակումբը մինչև օրս չունի գրադարան, որի պահանջը վաղուց է զգացվել։

Աւագների խորհուրդը ընթերցարանը համարեա մոռացութեան է մատնել։ Ընթերցարանի կարիքներին յատկացրած գումարը այնքան աննշան է, որ չէ կարող այդ գեղեցիկ հիմնարկութեան դնել նախանձելի դրութեան մէջ։

Ահա այն բոլոր բաւականութիւնները, որ ստեղծել է ակումբի վարչութիւնը իր անդամների և հիւրերի համար։

Չենք յիշում ներկայացումները, որոնք տրվում են առանձին վճարով։

Բայց միթէ չէ կարելի ստեղծել և ուրիշ բաւականութիւններ, որոնք իսկապէս հոգեկան և մտաւոր ազդեցութիւն ունենան հիւրերի վրա։

Ակումբի կանոնադրութիւնը պարունակում է իր մէջ մի շարք կէտեր, որոնցից եթէ վարչութիւնը կարողանայ օգտվել, մեծ չափով հասած կը լինի այս հիմնարկութեան բուն նպատակին։ Ինչո՞ւ չեն փորձում կազմակերպել գրական-երաժշտական երեկոյթներ, մանկական առաւօտներ, զբօսանքներ, խաղեր և զանազան գիտութիւններից դասախօսութիւններ։ Չէ՞ որ կանոնադրութեան մէջ այդ բոլորը նախատեսված է։

Մանաւանդ տեղիս ամարանոցաւորների մեծամասնութիւնը ուսուցչական պերսոնալին են պատկանում, որոնց ոչ մի բաւականութիւն չեն կարող պատճառել զանազան ձանձրութեան չափ կրկնվող պարերը, անմիտ լօտոները և թղթախաղը։

Աւագների խորհուրդը եթէ ցանկանում է իր հիւրերին գոհ սրտով ճանապարհ դնել, պէտք է դադարեցնի այն բաւականութիւնները, որոնք միայն ծառայում են անգին ժամանակը սպանելու համար, և օգտվէ կանոնադրութեան այն կէտերից, որոնք իսկապէս հոգեկան և մտաւոր անսահման բաւականութիւն կարող են պատճառել հիւրերին։

Մ. Ղ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Յունիսի 30-ին, Անի այցելեց Կովկասի Փոխարքայի օգնական սենատոր Վատացին։ Պրոֆէսոր Մառը հանդիպեց Վատացիին և նրա ուղեկիցներին Անիի պարիսպների առաջ։ Այդտեղ պայմանաւորվեցին օրվայ զբաղմունքների վերաբերութեամբ։ Մառը հրաւիրեց հիւրերին տեսնելու նոր թանգարանը, ապա առաջնորդեց նրանց դէպի Միջնաբերդը, որտեղ ցոյց տուեց մանրամասնօրէն բոլոր յայտնագործած հնութիւնները։ Այնուհետև հիւրերը ծանօթացան հին մզկիթի հետ և յետոյ զբաղվեցին տաճարների ուսումնասիրութեամբ՝ սկսած Մայր Տաճարից և վերջացնելով նորաբաց մի եկեղեցով։ Տացաւորիչ էին Գագկի տաճարի իսկական բեկորները։ Երեկոյեան դէմ հիւրերը անցան Ախուրեանը և ուղևորվեցին դէպի Անի կայարանը։ Անիի հնութիւնները ուժեղ տպաւորութիւն թողին հիւրերի վրա։

◆ Մեզ հաղորդում են, որ Անիից Թիֆլիս վերադառնալու միջոցին երկրագործութեան մինիստրի լիազոր Պ. Սրեխպովը, Ս. Քալանթարի հետ միասին, յուլիսի 1-ին իջաւ Մեծ-Ղարաքիլիսա կայարան, ուր և նրանք նուիրեցին իրանց ամբողջ օրը կաթնատնտեսական դասընթացքների գործերին։ Լիազորը լսեց աշակերտների բացատրութիւնները և տեսաւ նրանց գործնական աշխատանքները։ Այնուհետև աշակերտները լսարան հաւաքվեցին լսելու Ս. Քալանթարի և Ա. Թամամշեանի դասախօսութիւնները։ Պ. Սրեխպովը իր կողմից յայտնեց, որ դասընթացքները նրա վրա լաւ տպաւորութիւն են թողնում և նա յոյս ունի, որ նրանք այս տարի աւելի եւս մեծ աջողութիւն կունենան։ Պ. Սրեխպով ծանօթացաւ նոյնպէս Թիֆլիսի Հայ Գիւղատնտ. և Տնայն. Ընկ. ինստրուկտոր Գ. Գրճէլեանի արած գիւղատնտեսական փորձերի հետ Ղարաքիլիսայում։

◆ Այսօր Ջգրաշէնի եկեղեցում, «Հորիզոն» թերթի նախաձեռնութեամբ, հոգեհանգիստ կը կատարվի հանգուցեալ Ղազարոս Աղայեանի յիշատակին։

◆ «Մշակի» № 131-ի մէջ յիշատակված գիւղական վարժուհու օգտին ստացանք Շուշուց՝ տ. Մատիլդա Խաչիեանից 5 րուբ.։ Ընդամենը ստացել ենք 17 րուբլի։

◆ Ի նկատի ունենալով Թիֆլիսում խոլերային կասկածելի նշաններ երևալը, ինչպէս նաև Բաքւում հիւանդանալու դէպքերը, այժմեանից իսկ պաշտօնական մարմինները ձեռնարկում են իրանց պարտականութիւններին, որպէսզի առաջն առնվի խոլերայի երևալու Թիֆլիս քաղաքում և շրջակայքում։ Անցեալ օրը քաղաքի հիւանդանոցները և ճաշարանները դիտեց ոստիկանապետ Զասիպկինը քաղաքային սանիտարական հոգաբարձուների հետ միասին։

◆ Արդէն սկսվել են Թիֆլիսի քաղաքային դումայի ձայնաւորների ընտրութեան նախնական աշխատանքները։ Նշանակված անձինք ստուգում են այն տնատէրերի ցուցակները, որոնք իրաւունք են ստանալու օգոստոսին մասնակցել նոր ձայնաւորների ընտրութիւններին։

◆ Թիֆլիսում նահանգական բանտի նոր մեծ շինութեան կառուցումը համարեա աւարտման մօտ է։ Վերջնականապէս ամբողջ շինութիւնը բանտային վարչութեանը կը յանձնվի օգոստոսի կէսերին։

◆ Կովկասի քաղաքացիական վարչութեան անասնաբուժական մասի կառավարիչ Ջօլոտարեվը մեկնեց ծառայութեան գործերով Գանձակի նահանգը։

◆ Ցարսկոյէ-Սէլոյից հեռագիր է ստացվել, թէ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան անդամ իշխան Ն. Ա. Արղութեան-Երկայնաբազուկը լուրջ հիւանդ է։

◆ Քաղաքային լողարանները գտնվում են անկանոն վիճակի մէջ։ Քաղաքում տիրող շոգերի պատճառով լողարաններից օգտվել ցանկացողների թիւը մեծ է, սակայն քաղաքային վարչութեան կողմից մարդ չէ նշանակված հսկողութեան համար. այնպէս որ ասպարէզը մնացել է, տեղական ռուս թերթերի ասելով, մի խումբ ստահակներին։

◆ Այսօր Թանդոյեան ս. Աստուածածնի եկեղեցում նշանակված է տարեկան ծխական ժողովի շարունակութիւն՝ երրորդ նիստը, ուր քննութեան են առնվելու հաշուետւութեան և այլ ընթացիկ խնդիրներ, իսկ յետոյ տեղի կունենան երեք հոգաբարձուների և հաշուեքննիչների ընտրութիւններ։

◆ Այսօր Զուբալովեան ժողովրդական Տանը հայկական սեկցիան տալիս է իր ամառային ներկայացումների վերջին ներկայացումը, որովհետև թատրոնը որոշ ժամանակով փակվում է վերանորոգութեան համար։ Ներկայացվելու է Գ. Սունդուկեանի «Էլի մէկ զոհ» կոմեդիան, որ առաջին անգամն է ժողովրդական բեմ հանվում։ Ներկայացմանը մասնակցում է նաև երկար ժամանակի ընդհատումից յետոյ յայտնի թատերասէր և սիրող՝ Յ. Տէր-Գրիգորեանը։

◆ «Закавказье» լրագրի խմբագրութիւնը տպել է հետևեալ ազդը. «Քաղաքի մէջ լուրեր են տարածվում, իբր «Закавказье» լրագիրը առաջիկայում փակվելու է։ Այդ լուրերը անհիմն են. լրագիրը կը հրատարակվի առաջվայ նման, առանց ընդհատումի»։

◆ Այսօր Զուբալովեան ժողովրդական Տանը ցերեկով կը լինի գրական դատարան, վրացերէն լեզուով, վրացական ժողովրդական յայտնի հերոս «Ղաչաղ Արսէնի» համար։

◆ Էլեկտրաքարշի ընկերութիւնից տրված այն ձրի տոմսակները, որոնց ժամանակը լրացաւ յուլիսի 1-ին, իրանց ոյժը չեն կորցնում մինչև օգոստոսի 15-ը։

◆ Թիֆլիսում պաշտօնապէս բացվեց «Նոր կլուբը» վրաց ազնուականութեան թատրոնի այգու մէջ։ Վերջում կայացաւ ընդհանուր ընթրիք։

◆ Քաղաքային վարչութիւնը ընդունեց տնտեսական մասնաժողովի սահմանած՝ մսի նոր սակագինը, որի համաձայն ծախվելու է տաւարի մսի փունտը 12 կ., իսկ ոչխարինը՝ 16 կ., և որոշեց այդ սակագինը անմիջապէս ներկայացնել նահանգապետի հաստատութեան։

◆ Թիֆլիսումն է պրոֆեսոր Ցագարելին։

◆ Շուտով Նաւթլուղում բացվելու է մակարոն պատրաստելու գործարան։

◆ Յունիսի 28-ին Բաքւում զգացվել է շատ թեթև երկրաշարժ։

◆ Բաքւում խոլերայի կասկածելի նշաններով հիւանդացած Պելագէա Զախարովայի վերաբերմամբ քննութիւնը պարզել է, որ հիւանդութիւնը իսկական խոլերա չէ։

◆ Բաքւում խոլերայով առաջին երկու հիւանդները արդէն առողջանալու վրա են։ Յուլիսի 1-ին ոչ ոք չէ հիւանդացել։

◆ Վրիպակ.—«Մշակի» № 140-ում «Ախալքալաքի Հայ Լուս. Կանանց Բար. Ընկ. դպրոցը» յօդուածում մի սխալ է սպրդել։ Յօդուածի այն մասում, որ սկսվում է հետևեալ պարբերութեամբ՝ «Սրանից յետոյ, կարծում ենք, կօմէնտարիաների կարիք չը կայ»,—մի տող բաց է թողնված։ Տպված է՝ «…պրօգիմնազիայի վարիչներն ընդհանրապէս հասկացողութիւն չունեն մեր կեանքում գոյութիւն ունեցող դպրոցների տիպի տեսակների մասին և մանաւանդ իրանց պրօգիմնազիայի համար աշակերտներ պատրաստող…», մինչդեռ պիտի լինէր՝ «…դպրոցների տիպի և տեսակների մասին և մանաւանդ իրանց պրօգիմնազիայի մասին, յայտնելով մի աբսուրդ, որ պետական գիմնազիաների համար աշակերտներ պատրաստող…»։

ՏԵՂԵԿ. ՎՐԱՑ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ

◆ Վրաց գրականութիւնը և հասարակական կեանքը մի քանի տարի առաջ կորցրեց իր լաւագոյն ոյժերից երկուսին։ Մէկը դրանցից վրաց գիմնազիայի տեսուչ Շիօ Չիտաձէն էր, իսկ միւսը Վլադիմիր Լօրթքիփանիձէն։ Ուղղութեամբ թէև նրանք ազգայնական գրողներիցն էին, բայց և այնպէս նրանց կատարած գործը վրացի հասարակութիւնը դեռ երկար կը յիշի, իսկ նրանց յիշատակը անմոռաց կը մնայ շատերի սրտերում։ Այսօր, յուլիսի 3-ին, նրանց մահվան տարելիցի օրը, «Սախալխօ Գազէթի» թերթի խմբագրութեան և հանգուցեալների բարեկամների և ընկերների նախաձեռնութեամբ Քաշվէթի ս. Գէորգ եկեղեցում ցերեկվայ ժամը 1-ին կատարվելու է նրանց յիշատակին հոգեհանգիստ։

◆ Հանգուցեալ Դ. Զ. Սարաջեվի այրին 2,500 ր. է նուիրել վրաց գիմնազիային, շինութեան պէտքերի համար գործադրելու։

◆ Կովկասի Փոխարքայի պաշտօնակատար գեներալ Շատիլովը փոխեց դատաստանական պալատի վճիռները Գ. Նամորաձէի և Ն. Գլուրջիձէի վերաբերմամբ, որով առաջինը դատապարտվել էր 6 տարվայ տաժանակիր աշխատանքների, իսկ երկրորդը մշտական աքսորի։ Նամորաձէն պիտի բանտարկվի 6 ամսով, հաշւելով նաև նախնական բանտարկութեան ժամանակամիջոցը։

◆ Վրաց Գիւղատնտես. Ընկերութեան խորհուրդը մշակում է մի կոչ Կախեթի այգեգործներին ուղղված, որով ցոյց են տրվում վազերը փչանալուց ազատվելու և պաշտպանելու ձևերը, նմանապէս և ամերիկական վազերից օգտվելու եղանակները։

◆ Վրաց Գիւղատնտեսական Ընկերութեան խորհուրդը որոշել է հիմնել գրադարան, որի համար դիմում է հասարակութեանը, հրատարակիչներին և հաստատութիւններին՝ խնդրելով երկ-երկու օրինակ գիւղատնտեսութեանը վերաբերող այլ և այլ գրքերից նուիրել Ընկերութեան գրադարանին։ Ընկերութեան նախագահ իշխան Դ. Ջօլադաշվիլին նուիրել է Դեմիւէնի «Գիւղատնտեսական լիակատար էնցիկլոպեդիա» հսկայածաւալ գիրքը։ Յիշեալ Ընկերութեան վերջին նիստի ժամանակ քննվեց «Մօսավալի» (Բերք) գիւղատնտեսական թերթի հրատարակութիւնը Ընկերութեան ծախքով կատարելու հարցը։ Վիճաբանութիւնից յետոյ պարզվեց, որ Ընկերութիւնը առայժմ անկարող է իր վրա առնել այդ ծախքը, բայց մօտ ապագայում, Ընկերութեան ել ու մուտքի նախահաշւի քննութեան ժամանակ, կը քննվի նաև այդ հարցը։

◆ Յունիսի 24-ին, Օզուրգէթում Ալէք. Ժօրժօլիանին կարդացել է մի դասախօսութիւն՝ «Սեռը և բնաւորութիւնը» թեմայով, հիմնված Օտտօ Վէյնինգէրի աշխատասիրութեան վրա։ «Սախալխօ Գազէթի» թերթի թղթակցի ասելով դասախօսութիւնը անցել է թոյլ և ոչ մի տպաւորութիւն չէ թողել ունկնդիրների վրա։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Դիլիջան, 26 յունիսի

Երէկ տեղիս հայոց ռոտոնդոյի սրահում դերասան Անդրանիկը և դերասանուհի Աղնիւը սիրողների մասնակցութեամբ տուին իրանց երկրորդ ներկայացումը։ Խաղացին Չեխովի «Ընտանեկան դաղտնիք» կօմեդիան 3 գործողութեամբ, իսկ վերջը թէև յայտարարված էր «Մկրչի հարսանիքը», սակայն շատ կրկնվելու պատճառով չը կայացաւ. նրան փոխարինեց Աբէլեանի «Նաւթի ֆօնտան» վօդևիլը 1 գործ.։

Խաղը բաւարար անցաւ։

Հետևեալ ներկայացումը կայանալու է յուլիսի 1-ին դերասան Միրզոյեանի ղեկավարութեամբ։

Լէւոմաս

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Երևան, 27 յունիսի

«Մշակի» № 133-ում Գօրիսի դպրոցի մասին Սաղանդարեան ստորագրութեամբ թղթակցութեան առիթով, Երևանի թեմական Խորէն եպիսկոպոս Մուրադբէգեանի յանձնարարութեան համաձայն, պատիւ ունեմ երկտող նամակովս ընթերցող հասարակութեանը հետևեալ բացատրութիւնը տալու։

Ներկայ ուսումն. տարվայ վերջը Գօրիսի ծխ. դպրոցի հոգաբարձական և մանկավարժական կազմերի մէջ տարաձայնութիւն է ծագում։ Ուսուցիչները հրաժարվում են դպրոցի աշակերտութեանը իրանց տարեկան առաջադիմութեան պատկերը տալու տարեկան ակտի և տարեվերջի հանդէսի միջոցով, պահանջելով հոգաբարձութիւնից տալ իրանց ամառվայ ամիսների լրիւ ռոճիկը՝ մինչև առաջիկայ սեպտեմբերի 1-ը։ Մանկավարժական ժողովը իր այս վերջին որոշումը կայացրել է յունիսի 2-ի նիստին, որ և ձևակերպել է հետևեալ ձևով. «Յայտնել հոգաբարձութեանը ի գիտութիւն, որ ուսուցչական կազմը անհնարին է գտնում տալ դպրոցական տարեվերջի հանդէսն ու ակտը, մինչև որ հոգաբարձութիւնը վերջնականապէս չի մաքրի դասատուների

[illegible]

...թեան ժամանակ, երբ նա պաշտօնական գործով գնացել էր Թիֆլիս: Նորին գերապատուութիւնը Թիֆլիսից վերադառնալուց և ամբողջ գործի հետ ծանօթանալուց յետոյ՝ անմիջապէս կարգադրում է առաջարկել ուսուցչական կազմին յանձնել հոգաբարձութեանը դպրոցի բոլոր գործերը, իսկ հոգաբարձութեանը հայթայթել ուսուցիչների ռոճիկները: Ահա այն բոլորը, ինչ որ կատարվել են մինչև օրս Գորիսի ծխական դպրոցում: Թող ընթերցող հասարակութիւնը և հայ ուսուցչութիւնը իր անաչառ գնահատութիւնը տայ Գորիսի «գաղափարական մանկավարժների» տղայամիտ ա-րարքին և պ. Սաղանդարեանի (նոյն դպրոցի ուսուցիչ) «Մշակի» № 133-ում տպագրված խիստ միակողմանի և գունաւորված թղթակցութեանը:

Քարտուղար Երևանի թեմ. խորհրդի՝

Ն. Հայրապետեան

—

Պրօխլադնայա, 24 յունիսի

«Մշակի» № 121-ում տպագրված՝ Մեսրոպ աւ. քահ. Մելեանի նամակը ինձ կատարելապէս զարմացնում է:

Լսել եմ և ուրիշներից, որ Օրմանեան սրբազանը՝ պարզ ասած՝ մութ մարդ է. նրան ճանաչել և հասկանալ նրա ուղղութիւնը՝ չէ լինում և այլն և այլն. բայց և ոչ մէկից ես չեմ լսել գէթ փաստանման մի բան, որ քիչ թէ շատ համոզէր մարդու, թէ Օրմանեան իսկապէս ունի վերոգրեալ պակասութիւնները, իսկ լոկ խօսքերի հիման վրա չէ կարելի դատապարտել մէկին, մանաւանդ որ հասարակ մահկանացուների համար փորձված վարչագէտի և դիպլոմատի թէ խօսքը և թէ գործը անհասկանալի է լինում առհասարակ: Վերոգրեալ յանցանքները կամ պակասութիւնները այժմ Մելեան քահանան է բարդում սրբազան Օրմանեանի վրա և ինչու. 1) որովհետև 15—17 տարի առաջ Օրմանեանը հակառակ է եղել քահանաների կրկնամուսնութեան հարցին, իսկ այժմ կողմնակից է և 2) որովհետև երբ այն ժամանակի ազգի հայրապետը նրա և ժողովրդի կարծիքն էր հարցնում քահանաների կրկնամուսնութեան մասին, Օրմանեան սրբազանը հէնց այդ ժամանակները արգելեց քահանայագործել՝ երկու քահանայի կրկնամուսնութեան համար: Հարցը այսպէս դնել ևքննադատել կարող է միայն մի մարդ,որ բոլորովին զուրկ է թէ իրաւագիտութիւնից և թէ վարչագիտութիւնից: Իրաւագէտը կասէ. օրէնքը հաստատվելուց և յայտարարվելուց յետոյ միայն կարելի է գործադրել. իսկ հ. Մելեանի կարծիքով՝ բաւական է որ հարցը շօշափվել է. թէկուզ վերջը բացասական մտքով էլ վճռվէր՝ այնուամենայնիւ Ղազար և Յովհաննէս քահանաները իրաւունք ունէին կրկին անգամ ամուսնանալու:

Հմուտ վարչագէտը Ղազար և Յովհաննէս քահանաներին կը պատժէր օրինազանցութեան համար այնպէս, ինչպէս որ պատժել է նրանց սրբազան Օրմանեանը, եթէ չէր ուզում, որ Խրիմեանի վարչութեան անարխիան կրկնվէր իր պատրիարքութեան մէջ:

Եթէ Օրմանեան սրբազանը 15—17 տարի առաջ հակառակ է եղել քահանաների կրկնամուսնութեան հարցին, իսկ այժմ հաշտվում է այդ մտքի հետ, դա ցոյց է տալիս, որ կեանքը առաջ գնալով՝ առաջ է գնում կեանքի հետ և մեր 70-ամեայ Օրմանեանը: Դատապարտելի է սա թէ գովաւտելի՝ թողնում եմ ընթերցողին դատելու:

Կան շատ հարցեր, որ 20—30 տարի առաջ մենք նրանց վերաբերմամբ բոլորովին ուրիշ վճիռ կարդացել ենք, իսկ այժմ ուրիշ. և դրանում ոչ թէ մենք ենք մեղաւոր, այլ կեանքն է մեղաւոր, որ ընթանալով առաջ՝ մեզ էլ առաջ է տանում:

Հէնց այս րօպէիս կարդացի Մելեանի երկրորդ յօդուածը «Մշակի» № 123-ում: Այս երկրորդ յօդուածում Մելեան քահանան դատապարտում է Օրմանեանին իբրև կենտրոնացման սիստեմի կողմնակցի, այլև իբրև սահմանադրութեան հակառակորդի, և այդ ամենը ոչ թէ փաստերի հիման վրա, այլ «Բիւզանդիոն» թերթի ինչ-որ լուրերի վրա հիմնվելով:

Հայր Մելեանը ի վերջոյ առաջ է բերում Օրմանեան սրբազանի Աթոռ Հայաստանեայց գիրքը, տպագրված՝ 1886 թւին, որով իբր Օրմանեան սրբազանը ցանկութիւն է յայտնում բոլոր իրաւունքները բարձր հոգևորականութեան ձեռքում կենտրոնացած տեսնել: Դժբաղդաբար ես այդ գիրքը չեմ կարդացած. բայց մի րօպէ ընդունենք, որ հ. Մելեանի ասածը ճիշդ է, այնուամենայնիւ չը պէտք է աչքաթող անել այն խոշոր հանգամանքը, որ այդ գիրքը գրված է 25 տարի առաջ, երբ կեանքը և ժողովուրդը ու...

[illegible]

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

[illegible]

◆ Պետերբուրգում բորսայի յայտնի գործիչ և սեղանաւոր Զախարիյ Ժդանովի անսպասելի հրաժարվելը բորսային գործունէութիւնից՝ յարուցել է սենսացիօն տպաւորութիւն: Խօսում են, որ մօտիկ ապագայում սկսվելու է հսկայական գործ:

◆ Մօսկվայի Լազարեան ճեմարանի ուսանողների Փոխադարձ Օգնութեան Ընկ. գործավարութեան մէջ, «Р. У.»-ի ասելով, երևան են հանվել վերին աստիճանի անմխիթար և խոշոր անկանոնութիւններ: Գանձարկղում անակընկալ բէվիզիան յայտնագործել է ընդամենը 4 կոպէկ և թղթի մի քանի կտորներ...

◆ «Голосъ Патріота» թերթի աջակողմեան լրագիրը ենթարկվեց 300 ր. տուգանքի՝ պաշտօնական անձի մասին ստայօդ լուրեր հաղորդելու համար:

◆ Ֆրանսիայի և Գերմանիայի բանակցութիւնները Մարօկկօյի վերաբերութեամբ պահվում են մեծ գաղտնիքի մէջ: Յայտնի է միայն այն, որ բանակցութիւններին նիւթ ծառայող հարցերը շօշափում են համաեւրօպական շահերը:

◆ Եւրօպական պետութիւնները լարված ուշադրութեամբ հետևում են ֆրանս-գերմանական բանակցութիւններին: Ֆրանսիական դեսպան Կամբօնը իր տեղեկութիւնները Բերլինից՝ բանակցութիւնների ընթացքի մասին՝ հաղորդում է 3 յատուկ արտակարգ սուրհանդակներով:

◆ Խօսում են, որ Գերմանիան իր «Բերլին» պատերազմական նաւը դուրս չէ հանելու Ահադիրից մինչև այն րօպէն, երբ Սպանիան և Ֆրանսիան իրանց զօրքերը մինչև վերջին զինւորը յետ կը կանչեն Մարօկկօյից:

◆ Ռուսաց կառավարութիւնը կըտրուկ կերպով Բերլինի իր դեսպանի միջոցով պահանջեց Գերմանիայից մատնանշել այն օրը, երբ «Բերլին» զրահանաւը դուրս կը տարվի Ահադիրից:

◆ Չերնոգօրական սահմանագլխին թիւրք-չերնոգօրական վճռական ճակատամարտերը դեռ շարունակվում են նախկին թափով: Վերջերս յաղթութիւնը ապստամբների կողմը թեքվեց: Թիւրքերի կորուստները շատ մեծ են:

◆ Թիւրքիան ալբան ապստամբներին ժամանակ տուեց մտածելու հաշտութեան մասին մինչև յուլիսի 9-ը:

◆ Սիփէհդարը վերադարձաւ Թէհրան և խորհրդակցեց իր բանակի քաղաքական գործիչների հետ: Խորհրդակցութիւնից յետոյ Սիփէհդարը յայտարարեց, թէ հիւանդութեան պատճառով նա 3 օր ոչ ոքի չէ կարող ընդունել:

◆ Քիւրդստանում դարձեալ երևացել է յայտնի Սալար-ուդ-Դօվլէն:

◆ Մէջլիսի և Սիփէհդարի միջև համաձայնութիւն չը կայացաւ: Մինիստրները հրաժարական ներկայացրին:

◆ Եապօնիան Կորէա է ուղարկում 2 զօրաբանակ:

◆ Սիցիլիայի, Բազէրիայի, Վիկարի և այլ նահանգների մի քանի քաղաքներում տեղի են ունենում խօլերայի առիթով անկարգութիւններ: Ազգաբնակութիւնը հաւատ չէ ընծայում բժշկական մարմնին:

◆ Պարիզից հեռագրում են, որ զանազան տեղերում տեղի է ունեցել գնացքների խորտակում: Այդ վերագրվում է գործադուլ բանւորներին, որոնք դարձեալ փչացնում են երկաթուղագծերը:

◆ Ֆրանսիական կառավարութիւնը երկաթուղագծերը փչացնողների դէմ ձեռք է առել արտակարգ միջոցներ:

◆ Նաւաստիների միջազգային գործադուլը օրէ-օր ընդգրկում է լայն շրջաններ: Միւս կողմից տեղի են ունենում ընդհարումներ գործադուլաւորների և ոստիկանութեան միջև:

◆ Անգլիայի զանազան տեղերում ևս տեղի են ունենում արևահարութեան դէպքեր:

◆ Բօրսային ընկերութեան օրինակին հետևելով Րօստովի վաճառական դասը որոշեց որոշ տոկոս յետ ձգել հերթական հաշիւներից յօգուտ համալսարանի: Մինչև օրս բոլոր նուէրները 2 միլիօն րուբլուց անցնում են, բացի հողաբաժնից:

◆ Ռումինիայի հիւսիսում անսովոր հեղեղներ են: Մի շարք քաղաքներ մնացել են ջրի տակ: Վնասները միլիօնների են հասնում:

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

1 յուլիսի

ՊՕԼՏԱՎԱ: Պաշտօնապէս բացվեց Իլիինի տօնավաճառը:

ՕԴԵՍՍԱ: Ի նկատի ունենալով խօլերայի վտանգը, պատշաճ մարմինները ձեռք են առնում նախազգուշական միջոցներ:

ԱՄՍՏԵՐԴԱՄ: Օդաչունացը յանկարծ ընկաւ մի խումբ հանդիսատեսների վրա. 4 կանայք վէրքեր ստացան:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Աստրախանի Ուզբէկ ատղում թոքային ժանտախտով հիւանդացել են 4 հոգի: Ձեռք են առնված բժշկական միջոցներ:

Պետերբուրգում դեկտ. 27-ին գումարվելու է մաթեմատիկա աւանդողների առաջին համառուսական համագումարը:

ՀՌՕՄ: Պապը մի հրովարտակ է հրատարակել, որով տեսնելով որ մեծ թւով տօները վնասում են առևտրի զարգացման, սահմանափակում է տօների թիւը՝ պահելով միայն կիրակիները, ծնունդը, նոր-տարին, մկրտութիւնը, յարութիւնը, Մարիամ Աստուածածնի յղութիւնը, հոգեգալուստը, Պետրոս և Պօղոսի և բոլոր սրբերի տօները:

ԲԵՐԼԻՆ: Վախճանվեց յայտնի կլինիկաբան պրոֆ. Սէնատորը:

ՑԱՐԻՑԻՆ: Երևան հանվեց խօլերայի դէպք Աստրախանից եկած բանւորի մօտ:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՋՐԵՐ

„ՆԱՐԶԱՆ" | „ԵՍՍԵՆՏՈՒԿԻ № 20."

ԵՍՍԵՆՏՈՒԿԵԱՆ (աղի-ալկալեան) №№ 4, 4 նոր, 6, 17, 18, 18 բիւվ. 2, 19. ԲԱՏԱԼԻՆՍԵԱՆ (միաբաժողական լուծողական). ՍՈՒՐԻՆՈՎԵԱՆ-ԵՐՄՈԼՈՎԵԱՆ (պարունակում է մկնդեղ): ԵՍՍԵՆՏՈՒԿԵԱՆ ԱՂ (փոխարինում է № 17 ջրին): ՏՈՒԿԵԱՆ ԼԵՊԵՇԿԱՆԵՐ (վերացնում է տապը):

ՋՐԵՐԻ ԵՒ ՄԹԵՐՔՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՀԵՍՏԻՆ—ТИФЛИСЪ, Гановская №№ 8 և 10
Գլխաւոր պահեստը Վարչութեան կից՝ Պեատիգորսկում: Պր'յս-կուրանտները ձրի:
Դիմել՝ Пятигорскъ, Управленіе водъ.
(Կ.) 401. 19—11

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Տ. ԳԷՈՐԳԲԷԳԵԱՆ
Աչքի հիւանդութիւններ
Առաւօտեան ժամը 10—1.
Երեկոյեան ժամը 5—7.
Վելեամինովսկայա փողոց, № 8.
(Կ. Հ.) 416. 100—19

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Ա. ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ
Մասնագէտ միզասեռական, սիֆիլիս եւ վեներական հիւանդութիւնների:
Ընդունում է հիւանդներին՝
Առաւօտեան ժամը 12—1-ը, երեկ. ժամը 6—8-ը:
Կիրակի օրերը՝ միայն ժամը 12—1-ը:
Կուկիա, Սիմոնովսկայա փողոց, № 16.
Տելեֆօն № 40.
(Ե. Ա. Կ.) 220. 100—44

ԲԺԻՇԿ
Ե. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ
ընդունում է հիւանդներին
ԱԲԱՍԹՈՒՄԱՆՈՒՄ
յունիսի 21-ից մինչև սեպտեմբերի 10-ը:
(Ա. Օ.) 669. 10—10

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ ԴԻՄՈՂ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻՆ!
Դոք. Ա. ՇԱՀԲԱԶԵԱՆԸ
Ասիստենտ պրոֆ. Գոլդշայդերի և պրոֆ Կլապպի,
ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ԲԵՐԼԻՆՈՒՄ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻ
և ուղեկցում նրանց մասնագէտների մօտ:
Հասցէ՝ Berlin-Charlottenburg, Leibniz str. 29.
(Կ.) 591. 5—5

ՖԷԼԴՇԷՐԱԿԱՆ ԿԱԲԻՆԷՏ
ՄԵԴԻՑԻՆԱՅԻ
ՖԵԼԴՇԵՐ-ՄԱՍՍԱԺԻՍՏ
Ա. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆ
կատարում է կաշուի տակ սրսկումներ, վէրքի փաթաթումն, գլխի բերում, բանկաներ: Բժշկութիւն ողջամարդի սեռական բուլութեան, անկարողութեան, սերմնահոսութեան եւ նուազախտի, հիմնաւոր բժշկութիւն տրիպէրի (սուսունակ), ցոյց տալով հմուտ մասնագէտ բժիշկների: Օտարերկրեայ հիւանդներին մանրամասն խորհուրդներ և դեղեր գրաւոր կերպով: (Ուղարկել 3 րուբլի): Մասսաժ, էլեքտրականութիւն, բժշկական մարմնամարզութիւն: Ընդունելութիւնը 3—4½ ժամը ամեն օր: Ծախվում է իր կազմած «Տղամ. եւ կանանց գաղտնի հիւանդ. բժշկարան» նկարներով և բէցէպտներով: Գինը 50 կոպ., ճանապարհածախս՝ 15 կ.: Հասցէն. Тифлисъ
Семеновская ул. № 9.
(Կ. Հ.) 160. 50—35

ՁՕՆՕՐՐԷԻ (ՏՐԻՊԴԵՐ) ԴԷՄ
ՆՈՐ-ՄԻՋՈՑ
„SALO—ՊԻՉԻԼԻՆ"
ներգործում է արագ և արմատականապէս, և բժիշկների վկայութեամբ համարվում է լաւ հաստատուն միջոց: Գործադրելու ձեռնարկը կցված է արկղիկին: Իւրաքանչիւր մեծադիր արկղներում, հատը՝ 1 ր. և 1 ր. 80 կ.:
Միաժամանակ լաւ է ներգործում թէ սուր եւ թէ յարատեւ բնոյթ ունեցող դէպքերում եւ կարճ ժամանակի ընթացքում վերացնում է ամենայամառ բորբոքը:
ՊԱՀԵՍՏ՝ Петербургъ, Разъѣзжая ул., № 7, аптека Б. Конгейма.
Ուղարկվում է վերադիր վճարով: ճանապարհածախքը փօստային սակագնով:
Գտնվում է Կովկասեան Ընկերութեան Դեղային Ապրանքների վաճառանոցում:
(Կ.) (П. 12474) 0—21

Լոյս տեսաւ եւ վաճառվում է
Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ
ՉՐՈՅՑՆԵՐ
Ժողովրդ. ընթերցանութեան և դպրոցների համար
Հեղինակի 21 լաւագոյն զրոյցների ժողովածու
ԳԻՆԸ 50 ԿՈՊ.
Դիմել Թիֆլիս՝ «Գիր» և «Գուտենբերգ» գրավաճառանոց: Պահեստը՝ Շուշի, Բ. Տէր-Սահակեանի գրախանութ: 694. 1—1

ՅՈՎՀ. ԱՒ.-ՔԱՀ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ
„Քրիստոնէական Հաւատ, Յոյս եւ Սէր"
պատկերազարդ դասագիրքը, յատկապէս պետական միջնակարգ դպրոցների IV և V դասարանների համար, վաճառվում է «Գիր» գրավաճառանոցում, ուր և գտնվում է գրքերի պահեստը: Գինն է 30 կոպ.: Նոյն տեղը և բոլոր գրավաճառանոցներում վաճառվում է նոյն հեղինակի «Հայոց եկեղեցու համառօտ պատմութիւն» պատկերազարդ դասագիրքը, երրորդ տպագրութիւն, գինն է 50 կոպ.:
(Օ. Մ.) 696. 3—3

ՀՐԱՒԷՐ
Թանդոյեան ս. Աստուածածնի եկեղեցու չափահաս ծխականները կիրակի, յուլիսի 3-ին, առաւօտեան ժամը 11-ին, հրաւիրվում են նոյն եկեղեցի՝ երրորդ և վերջին ժողովի՝ ընտրելու 3 հոգաբարձու և հաշւետեսներ:
Գործակալ՝ Ղեւոնդ քահ. Մամիկոնեանց
(Ա. Օ.) 701. 2—2

Վլադիկավկազի հայոց եկեղեցական-ծխական միդասեան դպրոցի համար հարկաւոր են.
1) ԱՒԱԳ-ՈՒՍՈՒՑԻՉ՝ 20 դասով:
2) ՄԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ՝ 17 դասով:
3) ՄԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԵԱՆ՝ 6 դասով և եկեղեցու խմբապետի պաշտօնով:
Ազատ դասերն են. կրօն, թւաբանութիւն, հայրենագիտութիւն, իրագնութիւն, վայելչագրութիւն, նկարչութիւն, երկրաչափական ձևագիտութիւն, երգեցողութիւն:
Դասագինն է 30 ր., աւագութեան համար՝ 100 ր., խմբապետութեան համար՝ 420 ր.:
Առանց դոկումենտների խնդիրները կը մնան առանց պատասխանի:
Դիմել՝ Владикавказъ, Попечительству армянской школы.
(Ա. Օ.) 700. 3—2

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ
«606»-Ի ՆԵՐԱՐԿՈՒՄ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ 11—12 Ժ.
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.:
Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային:
Զ. Ի. ԲԱՐԱՆՈՎԵԱՆ—10—11 ժ. մարկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.:
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.:
Մ Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներական, վիրաբուժութեան և միզասեռ. հ.:
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկաձառ.:
ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Պ. Ս. ՁԻԼԲԵՐՁԱՅ—12½—1½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.:
Ա. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.:
Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—1½—2 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.:
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝
ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Պ. Ս. ՁԻԼԲԵՐՁԱՅ—6—6½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.:
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—6—7 ժ.:
Վճարը 50 կ.: Չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան
3. 0—64

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Ա. ՔԱԹԱՆԵԱՆ
Ընդունում է ներքին եւ ջղային հիւանդներին ԿԻՍԼՈՎՈԴՍԿՈՒՄ, Դօնդուկօվսկայա փող., տուն Իւշե. Դօնդուկ-Կօրսակօվի (ռուսաց եկեղեցուն կից), առաւօտ. ժ. 10-ից մինչև ժամը 12-ը:
(Ա. Օ.) 1254. 100—96

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ
Ներքին եւ երեխաների հիւանդութիւններ
Գօլօվինսկի, 18, ա. Դօրրժանսկու, Արք. թատրոնի հանդէպ, տելեֆօն № 901.
Հիւանդ. ընդունելութիւնը } 10—12 ժ. առ. 6—7 ժ. երեկ.
(Ե. Հ. Կ.) 580. 100—16

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Շուտով (մինչև սեպտեմբեր) պատրաստ կը լինի տպագրութեան համար
Ե. ՓՐԱՆԳԵԱՆԻ
„ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ"
հին փիլիսոփայութիւնից մինչև մեր օրերը
550—600 մեծադիր էջ. կը լինեն նաև ամենահռչակաւոր փիլիսոփաների նկարները (Բերլինում պատրաստված):
Տպագրել ցանկացողները թող դիմեն հեղինակին (մինչև սեպտեմբերի 1-ը) պայմանների մասին հետևեալ հասցէով. Berlin—Charlottenburg. E. Frangian, Fritschestr, 56.
705 3—1

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՖՐԷԲԷԼԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Աւանդվելիք առարկաներ. անատոմիա, մարդակազմութիւն, առողջապահութիւն, առաջին օգնութիւն հասցնումն, հոգեբանութիւն, պատմութիւն, մանկավարժութիւն, դպրոցագիտութիւն, մանկական դրականութեան քննութիւն, բնութեան տեսութիւն, հայրենագիտութիւն, ֆրէբէլեան զբաղմունքների տեսական և գործնական եղանակ, գծագրութիւն, «լէպկա», ձեռնարուեստ՝ մէթօդիկայով, երգեցողութիւն՝ մէթօդիկայով, մարմնամարզութիւն՝ մէթօդիկայով, գործնական զբաղմունքներ ապաստարաններում, մանկապարտէզներում, սկզբնական դպրոցներում և մանկավարժական մուզէումում:
Ֆրէբէլեան դասընթացքներում ընդունվում են միջնակարգ դպրոցներ աւարտածները, որոնք տնային ուսուցչի իրաւունք ունեն ստացած կամ սկզբնական դպրոցների ուսուցիչներ են: Այն անձերը, որոնք ուսուցչուհու կոչում չունեն, խնդրամատոյց լինելով՝ առանձնապէս կարող են ընդունվել որպէս ազատ ունկնդրուհիներ:
Խնդիրներին պէտք է կցել 1) միջնակարգ դպրոցի աւարտման վկայական, 2) մետրիկական վկայական, 3) ժողովրդ. դպրոցների վերատեսչի վկայաթուղթ՝ վարած ծառայութեան պայմանների մասին և 4) քաղաքական բարեյուսութեան վկայական:
Դասախօսութիւնները լսելու համար տարեկան վճարն է 100 րուբլի, կէս տարվանը՝ 50 րուբ.:
ԽՆԴԻՐՆԵՐՆ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ ԵՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՉՈՒՀԻ՝ Իշխանուհի Ս. Վ. ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ-ԵՐԿԱՅՆԱԲԱԶՈՒԿԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿՈՒՄ յունիսի 1-ից մինչև օգոստոսի 25-ը 1911 թ.: Միխայլովսկի պր. № 138. (Կ.) 611. 6—3

ՅԱՏՈՒԿ
ՓՈՐԱԳՐՉԱԿԱՆ-ԳՐԱՒԻՐԱՅԻՆ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑ
Վ. ՄԱՐԳՕՇԷՍԻ
Ընդունում է ամեն տեսակ փորագրչական և գրաւիրային գործեր: Գնում է ոսկու և արծաթի կտորտանքներ, նոյնպէս և թանգագին քարեղէններ:
Թիֆլիս, Երևանեան հրապարակ, «Кавказъ» հիւրանոցի ներքևը:
(Կ.) 282. 24—13

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.